

FAKULTETA ZA PRAVO IN POSLOVNE VEDE
UNIVERZITETNI ŠTUDIJSKI PROGRAM POSLOVNE VEDE

Darko Đurić

**VKLJUČENOST INVALIDOV V ŠPORT IN UČINKI ZA
NJIHOV POLOŽAJ NA TRGU DELA V SLOVENIJI**

DIPLOMSKO DELO

Mentor: prof. dr. Žiga Čepar

Ljubljana, 2021

FAKULTETA ZA PRAVO IN POSLOVNE VEDE
UNIVERZITETNI ŠTUDIJSKI PROGRAM POSLOVNE VEDE

Darko Đurić

**VKLJUČENOST INVALIDOV V ŠPORT IN UČINKI ZA
NJIHOV POLOŽAJ NA TRGU DELA V SLOVENIJI**

DIPLOMSKO DELO

Mentor: prof. dr. Žiga Čepar

Ljubljana, 2021

Zahvala

Zahvaljujem se mentorju, prof. dr. Žigi Čeparju, za aktivno in ažurno vodenje ter podporo pri pisanju te diplomske naloge. Zahvala gre tudi ustanovi Katoliški inštitut, ki mi je ob aktivni športni karieri omogočila tudi reden študij in gospe Jožici Virnik za lektoriranje naloge. Ob koncu pa bi se rad še posebej zahvalil svoji družini, ki me vedno podpira.

Seznam uporabljenih kratic in okrajšav

FIHO – Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij

ICF – International classification of functioning, disability and health

IPC – International Paralympic Committee

SSRIJ - Savez za šport i rekreacijo invalida Jugoslavije

SURS – Statistični urad Republike Slovenije

ZDR-1 – Zakon o delovnih razmerjih

ZPIZ – Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje

ZPIZ-2 – Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju

ZRŠIS – Zveza za rekreacijo in šport invalidov Slovenije

ZSVI – Zakon o socialnem vključevanju invalidov

ZŠIS-POK – Zveza za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijski komite

ZŠIS-SPK – Zveza za šport invalidov Slovenije – Slovenski paraolimpijski komite

ZZRZI – Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov

Kazalo

1	Uvod.....	6
1.1	Opis področja raziskave in cilji	6
1.2	Raziskovalna teza in predvidene metode raziskave.....	7
1.3	Struktura naloge.....	7
2	Položaj invalidov na trgu dela	9
2.1	Posebnosti pri vključevanju invalidov na trg dela.....	9
2.2	Zakon o socialnem vključevanju invalidov.....	13
2.3	Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov	14
2.4	Statistični pregled položaja invalidov na trgu dela.....	15
3	Vključevanje invalidov v šport	22
3.1	Zgodovina mednarodnega paralimpijskega gibanja	22
3.2	Paralimpijsko gibanje v Sloveniji.....	23
4	Učinki vključevanja invalidov v šport na njihov položaj na trgu dela.....	26
4.1	Pregled nekaterih dosedanjih raziskav vpliva vključevanja invalidov v šport na njihovo zaposljivost in kakovost življenja	26
4.2	Anketa med aktivnimi in bivšimi športniki invalidi	29
4.3	Povzetek intervjuja s kadrovnico.....	38
5	Ključne ugotovitve	40
6	Sklep.....	42
	Reference	43
	Spletni viri.....	44
	Priloge	47
	Priloga 1: Anketni vprašalnik.....	47
	Priloga 2: Intervju s kadrovnico izbranega podjetja	51
	Povzetek in ključne besede.....	57
	Summary and keywords	58

Kazalo slik in tabel

Slika 1: Delovno aktivni invalidi po strukturi izobrazbe v javnem in zasebnem sektorju, Slovenija 2019.	18
Slika 2: Delovno aktivni invalidi v zasebnem in javnem sektorju, Slovenija, 2019.	19
Slika 3: Delovno aktivni invalidi v javnem sektorju po spolu, Slovenija, 2019.	19
Slika 4: Delovno aktivni invalidi v zasebnem sektorju po spolu, Slovenija, 2019.	20
Slika 5: Delovno aktivni invalidi po regijah, Slovenija, 2019.	20
Slika 6: Delež po spolu.	29
Slika 7: Starost anketirancev.	30
Slika 8: Trenutni status anketirancev.	30
Slika 9: Dosežena izobrazba anketirancev.	31
Slika 10: Ocena nivoja aktivnosti ukvarjanja s športom.	31
Slika 11: Športi, s katerimi se ukvarjajo anketiranci.	32
Slika 12: Število let ukvarjanja s športom anketirancev.	32
Slika 13: Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na moje zdravje.	33
Slika 14: Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na moje razpoloženje.	34
Slika 15: Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na moje družabno življenje.	34
Slika 16: Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na moje delovne navade in disciplino.	35
Slika 17: Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na mojo samostojnost.	36
Slika 18: Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na mojo samopodobo.	36
Slika 19: Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na moje zaposlitvene možnosti.	37
Tabela 1: Število in delež (invalidsko) upokojenih prebivalcev Republike Slovenije, 2010–2019.	16
Tabela 2: Število delovno aktivnih invalidov po spolu, Slovenija, 2010–2019.	16
Tabela 3: Število brezposelnih invalidov in njihov delež med vsemi brezposelnimi, Slovenija, 2010–2019.	17
Tabela 4: Delovno aktivni invalidi – prvih šest najbolj zastopanih poklicev med ženskami, Slovenija, 2019.	21
Tabela 5: Delovno aktivni invalidi – prvih šest najbolj zastopanih poklicev med moškimi Slovenija, 2019.	21
Tabela 6: Število aktivnih športnikov invalidov po letih.	24

1 Uvod

V uvodnem poglavju predstavljamo najprej področje raziskave in cilje naloge, nato raziskovalno tezo in metode raziskave, ki so nam pomagale pri njenem dokazovanju, na koncu pa strukturo naloge.

1.1 Opis področja raziskave in cilji

Ne samo z vidika kakovosti življenja posameznega invalida, ampak tudi z vidika gospodarstva kot celote je vključevanje invalidov v trg dela izjemnega pomena. Z večjim vključevanjem invalidov v šport se izboljšuje njihovo psihofizično in zdravstveno stanje, omilijo pa se njihove omejitve, povezane z invalidnostjo. To pripomore k višji kakovosti njihovega življenja, prav tako pa tudi k večji vključenosti v trg dela oziroma k možnostim pri iskanju zaposlitve.

Boljše zdravje invalidov pomeni po eni strani manjše stroške države, povezane s socialno oskrbo in z različnimi socialnimi transferji, po drugi strani pa zaradi posledično večje delovne aktivnosti ti invalidi celo sami prispevajo tako k zagotavljanju svoje lastne blaginje kakor tudi v državni proračun.

Le redke raziskave v Sloveniji obravnavajo povezanost vključevanja invalidov v šport z njihovim položajem na trgu dela. Namen diplomske naloge je raziskati to povezanost, in sicer na podlagi razpoložljivih sekundarnih podatkov in primerljivih raziskav v tujini ter na podlagi lastne raziskave.

Cilji diplomske naloge so:

- prikazati osnovne značilnosti položaja invalidov na trgu dela, katere pravice imajo in kateri so ukrepi s strani države za večje vključevanje invalidov;
- prikazati kratek statistični pregled podatkov o gibanju zaposlenosti oz. brezposelnosti invalidov;
- prikazati stanje na področju vključevanje invalidov v šport, posebej pa tudi vlogo, ki jo ima pri tem Zveza za šport invalidov Slovenije;

- pripraviti kratek pregled dosedanjih raziskav o učinkih, ki jih ima vključevanje invalidov v šport za njihov položaj na trgu dela in tudi nasploh na kakovost njihovega življenja;
- na podlagi lastne raziskave s pomočjo anketiranja invalidov ugotoviti, kakšna je povezava med vključenostjo v (profesionalni) šport in možnostmi za zaposlitev.

1.2 Raziskovalna teza in predvidene metode raziskave

Raziskovalna teza se glasi, da so boljše možnosti invalidov na trgu dela povezane z večjo vključenostjo invalidov v šport.

Raziskovalno tezo smo preverili najprej teoretično na podlagi relevantne literature, ki zadeva predvsem dosedanje raziskave s tega področja.

V nadaljevanju pa smo v empiričnem delu naloge izvedli lastno anketo med invalidi in s pomočjo njihovih odgovorov ugotovili, kakšno je njihovo mnenje o povezanosti vključevanja invalidov v šport in njihovimi možnostmi na trgu dela. Problematiko smo dodatno osvetlili še z intervjujem s kadrovnico izbranega podjetja.

Raziskava je bila omejena na območje Republike Slovenije, vsebinsko se je naloga omejila predvsem na učinke, ki jih ima vključevanje invalidov v šport na trg dela, čeprav smo se dotaknili tudi učinkov na nekatera druga področja. Časovni okvir raziskave, ki je vezana na sekundarne podatke, je pogojen s časovnimi serijami razpoložljivih podatkov, anketa pa je bila izvedena v letu 2020.

1.3 Struktura naloge

V diplomski nalogi smo najprej raziskali obstoječ položaj invalidov na trgu dela, kakšne so posebnosti pri vključevanju invalidov na trg dela, kateri zakoni urejajo to področje in prikazali kratek statistični pregled položaja invalidov na trgu dela skozi zadnjih nekaj let.

Kako se je vključevanje invalidov v športne aktivnosti razvijalo v svetovnem in slovenskem merilu pod okriljem Mednarodnega paralimpijskega komiteja (IPC) in Zveze za šport

invalidov Slovenije – Slovenski paralimpijski komite, smo za lažjo predstavo o športu invalidov predstavili v poglavju tri.

V poglavju štiri sledi najprej povzetek nekaterih dosedanjih raziskav s področja povezanosti med vključenostjo invalidov v športne aktivnosti in njihovo zaposljivostjo. V empiričnem delu naloge smo predstavili izsledke anketiranja invalidov glede njihovega pogleda na povezanost med vključenostjo v športne aktivnosti in trgom dela. Kako zaposlovalci vidijo invalide in ali je vključenost v športne aktivnosti pomemben dejavnik pri zaposlovanju, pa nam je v intervjuju zaupala svoja razmišljanja izkušena kadrovnica izbranega podjetja.

Na koncu naloge povzamemo ključne ugotovitve glede na postavljene cilje in raziskovalno tezo naloge ter s sklepnimi mislimi in predlogom za nadaljnje raziskovanje sklenemo diplomsko delo.

2 Položaj invalidov na trgu dela

V tem poglavju smo predstavili nekatere posebnosti, s katerimi se soočajo invalidi kot iskalci zaposlitve in drugi subjekti kot zaposlovalci. Predstavili smo tudi dva temeljna zakonska akta, ki urejata to področje, in sicer Zakon o socialnem vključevanju invalidov ter Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov. Na koncu pa smo predstavili še nekatere ključne statistične podatke, ki prikazujejo položaj invalidov na trgu dela v Sloveniji.

2.1 Posebnosti pri vključevanju invalidov na trg dela

Invalidi imajo na trgu dela poseben, lahko bi se reklo kar neugoden položaj, saj zaradi bodisi fizičnih bodisi psihičnih omejitev potrebujejo prilagojena delovna mesta. Kot ugotavlja Drobnič 2002, se zaposlovalci velikokrat bojijo posledic zaposlovanja invalidne osebe, češ da bo ta morda upočasnila delovne procese, kako bo vplivala na klimo med zaposlenimi, ali bo to pomenilo dodatne stroške. Zaradi takšnih pomislekov mora na trg dela poseči tudi država in z regulativami ter vzpodbudami izboljševati položaj invalidov na trgu dela (Kalčič 2005 in Kos 2009).

K sreči se je nekdanj problematično stanje zaposlovanja invalidov izboljšalo do te mere, da je velika večina delodajalcev bolj fleksibilna pri implementaciji svojih splošnih aktov in sistemizacij za namen potencialne zaposlitve invalidov na t. i. zaščitena delovna mesta. Največ govora se tako v okviru organizacij, ki skrbijo za enakopravno življenje invalidov po svetu in se z njimi borijo za pravično obravnavo v vseh primerih življenjskih faz in dogodkov, posveča zaposlovanju, premalo pa je pozornosti namenjene marginalizaciji invalidov pri poskusih napredovanja. Smatra se, da se zaradi vstopnih oteženih pogojev, ki jih mora invalid v primerjavi z osebo brez oviranosti premagati, oseba z invalidskim statusom težje pripravi (psihično in fizično) na napredovanja na delovnem mestu (Fatur-Videtič 2003). Oteženo napredovanje posameznika, ki svoje delo opravlja skladno z opisom in zahtevami delovnih nalog ter v delo vlaga več kot stodontno pozornost, imenujemo "glass ceiling" ali stekleni strop. Teorem steklenega stropa je prva ubesedila Rosabeth Moss Kanter v svojih delih razlikovanja korporativnih možnosti med spoloma in

ga enači z neposredno diskriminacijo (Braddock 2014). Poleg izziva steklenega stropa se invalidi srečujejo z učinkom lepljivih tal, kar pa indicira dejstvo, da nimajo niti zagonskih možnosti za napredovanje ravno zaradi diskriminacije. Osebam z invalidskimi statusi se pripisuje lažne predpostavke o tem, koliko so dejansko zmožni doseči nekaj na samem delovnem mestu, in se jim tako konkretno poreže krila napredka. Škoda je tako na strani podjetja, saj izvaja diskriminacijo in po nepotrebnem zreducira v statično kocko talent, vreden izpostavljanja poslovnemu soncu.

Zaposlitev osebe z invalidnostjo prinaša za delodajalca neprecenljive prednosti, kot so zvestoba zaposlenega, visoka samoiniciativnost, še višja raven samodiscipline, neomejen zagon za učenje in delo samo ter pravega timskega igralca/igralko. Potrebne so sistemske spremembe in konstrukcija nove zavesti o invalidnosti na delovnem mestu, ugotavljajo v Aktu o ustanovitvi Sklada Republike Slovenije za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov (Ur. l. RS 30/2009 2009). Kadrovske službe igrajo izredno pomembno vlogo pri negovanju talentov vseh deležnikov v zaposlovanju. Osnovni namen kadrovika je najti potencial v osebi, ga izpostaviti pozitivnemu okolju in ga stimulirati za doseganje novih uspehov. Uspešno in profesionalno opravljeno delo kadrovika, ki je na mestu moči upravljanja s človeškimi viri, predstavlja tako obojestransko korist. Napredek nastane ob vzpostavitvi invalidom podporne poslovne kulture – posameznik mora imeti možnost iskrenega pogovora z vodjo, polnega odprte komunikacije, ki je brez predsodkov, mahinacij o zaposlenčevi prepotentnosti ali pretirani samozavesti, ker bi si želel nekaj več. Uspehov oziroma možnosti le-teh je ogromno v poslovnem svetu. Utrinek mora biti na eni strani ujet in na drugi ponujen. Osebe z invalidnostjo si želijo biti prepoznane po svoji osebnosti in sposobnosti in ne na podlagi vnaprej določenih predpostavk. Razbitje steklenih stropov ter čiščenje lepljivih tal predstavljata razbremenitev poslovnega procesa iz okovov diskriminacije, predsodkov in negativnih projekcij. Razbremenitev poslovnega procesa se tako pokaže v povečani produktivnosti, večjem intelektualnemu kapitalu in navsezadnje tudi v povečanju BDP-ja. Primer ekonomskih koristi v primeru fleksibilnejših pristopov pri zaposlovanju – zaposlovanju invalidov: V Veliki Britaniji bi se do leta 2030 bruto domači proizvod lahko povečal za 23 milijard funtov ob predpostavki, da bi se zaposlilo 5 % več invalidov.

Spregovorili smo o ovirah, na katere invalidi naletijo še pred zaposlitvijo, in o tistih, s katerimi se soočajo pred napredovanjem. Kaj pa tisti izzivi, ki puščajo globoke rane na človekovi že tako občutljivi samozavesti? Kako je z mobingom nad delovno aktivnimi

invalidi? Mobing je vsakršno več kot enkrat izvedeno dejanje, fizično ali verbalno, nad posameznikom, ki ima za posledico slabše počutje, nižjo samozavest, prestrašenost, nemir, občutek izolacije ali popolne izključitve, užaljenost (Erjavec 2018). Mobing je skladno po zakonodajnih aktih ZDR-1 in ZZRZI strogo prepovedan in se kaznuje z izdajo opozoril podjetjem, celo glob in z direktno zahtevo za sankcioniranje izvajalca mobinga. Mobing je sicer lahko zelo mikroporska zadeva, saj ga zaradi rabe sarkazma ne zaznamo vedno ali pa se nam zdi, da ima nekdo zgolj slab dan in se je naključno nad nami znesel. A temu ni tako, mobing je nedopustno obnašanje nadrejenega nad zaposlenim (mobing/bossing), zaposlenca nad nadrejenim (staffing) in pa med zaposlenimi (staffing). Kršitve zaposlenčevih pravic je potrebno prijaviti na delovno sodišče in prositi za sodno varstvo. Kršitev lahko prijavimo najkasneje v šestih mesecih, a se nemalokrat zgodi, da se v vmesnem času incident zabriše. Patološko gledano je izvajalec mobinga oseba, ki je notranje šibka in nesamozavestna na delovnem mestu. Svoje projekcije izraža nato nad šibkejšimi člani, invalidi tu niso nobena izjema. V očeh "napadalca" je šibka oseba lahek plen, ki je ne glede na svoje kompetence, neusahljivo delovno etiko in visoko popularnost, še vedno najboljša tarča za defiltracijo lastnih občutij.

Podajamo primere mobinga, kot so navedeni v članku v Uradnem listu 2019:

- opazka na račun oblačil,
- negativen komentar na račun katerekoli od biometričnih lastnosti (barva las, oči, oblika obraza, barva kože, velikost ušes ipd.),
- namenska izolacija pri sestankih,
- izjava na račun spolne usmerjenosti zaposlenca ali družinskega življenja,
- namensko izpraznjenje "malhe" dela za zaposlenca – nadrejeni ne dodeljuje novih dolžnosti, aktivnosti do te mere, da si dela zaposleni niti sam ne more zmisлити/najti,
- zaposleni je deležen obvoza pri delitvi informacij in v še slabšem scenariju dolžan kritik/krivde, ker nečesa ni vedel, posledično tega tudi ne napravil,
- neutemeljeno dvigovanje jakosti glasu med pogovorom,
- vsakršno degradiranje v obliki opazk ali mimik,
- namensko krajšanje uvajalne dobe in okrnjena pomoč pri uvajanju,
- vsaka namenska dodelitev poniževalnih del,
- negativna programska manipulacija z registriranimi oddelanimi urami zaposlenega – prirejanje realnih oddelanih ur v namen škodovanja (v najslabšem primeru

odpustitev zaposlenca) in priprave deficita ur. Delovnopravna zakonodaja predvideva odpoved iz poslovnih razlogov, če ima nekdo več kot 5 dni ali 40 ur neopravičene odsotnosti.

Kot je moč razbrati, je mobing elementov veliko, nemalokrat pa so skriti in tako manipulativni ter nenadni, da jih morebiti niti ne zaznamo. Velja pa v vsakem primeru poznati svoje pravice, ki so vsakomur posebej od nas dodeljene bodisi po Konvenciji o človeških pravicah, po ZDR-1 in za primere najbolj ogrožene delovne skupine – invalidov je na voljo naslednji akt ZZRZI.

Nielsen, Emberland in Knardahl so v Norveški raziskavi 2017 (*A Prospective Registry Study of Norwegian Employees*) dokazali povezavo med delovnim nadlegovanjem in invalidsko upokojitvijo. Hipoteze raziskave so bile spoznati povezavo med mobingom in invalidsko upokojitvijo, nato ustrahovanje kot faktor razlikovanja v invalidskem upokojevanju nad višjimi zahtevami zaposlitve (tj. napredovanje) in pomanjkljivim nadzorom dela ter na koncu nasprotno razbrati razlike med spoloma. 14500 norveških zaposlenih je sodelovalo v raziskavi, katere rezultati so pokazali moč ustrahovanja kot tveganje za invalidsko upokojevanje. Najbolj so utrpele posledice ženske pripadnice delovne sile na višjih pozicijah. Potrebni so ukrepi za preprečevanje vseh vrst mobinga na delovnih mestih, saj lahko olajšajo (bodoče) zdravstvene izzive in zmanjšajo invalidska upokojevanja.

V Sloveniji sicer tovrstnih podatkov ni odkrito razpoložljivih, ker se primeri kršitev skrivajo pod preprogo, saj podjetja sicer na ta način izgublajo na akreditacijah in bonitetni oceni. Med pregledom sodnih praks na spletu viri navajajo nekaj primerov, ko so starši otroka s posebnimi potrebami na delovnem mestu neugodno obravnavani, kar pa se šteje za dvojno diskriminacijo.

Vsakršno oviranje kogarkoli, posebno invalidov, je neetično in profesionalno sporno, saj bi na svetu glede na predpostavko o različnih izhodiščih, ki niso vsa enako olajševalna ali ugodna, lahko vsaj imeli aparate obnašanj in nadzora, da bi olajševali situacije invalidom, ki se borijo s takšnimi in drugačnimi izzivi. Premalo ljudi se zaveda, da odsotnost zaposlitve pri invalidu pomeni izpad dohodka, nizek življenjski standard in rušenje osebnega miru, ki naj bi ga vsi bili deležni. Živeti dostojno in zmožno.

Zaposlovanje invalidov, njihove pravice in dolžnosti ter vzpodbude za delodajalce natančneje opredeljujejo trije zakoni, in sicer Zakon o socialnem vključevanju invalidov (ZSVI), Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2) ter Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI). V nadaljevanju podrobneje predstavljam dva, ki sta v tem kontekstu še posebej pomembna.

2.2 Zakon o socialnem vključevanju invalidov

ZSVI opredeljuje invalidne osebe, ki so zaradi teže poškodbe nezaposljivi (ne morejo sami poskrbeti za eksistenco). Tretji člen opredeljuje, katere so invalidnosti in teže le-teh, da si osebe lahko pridobijo status invalida.

Status invalida po tem zakonu pridobijo polnoletne osebe z zmernimi, težjimi ali težkimi motnjami v duševnem razvoju, z avtističnimi motnjami, ki imajo tako hudo obliko neprilagojenega vedenja, da jim onemogoča samostojno življenje in pridobivanje sredstev za preživljanje, gluhoslepi z najmanj 50-odstotno izgubo sluha po Fowlerju in prvo do vključno peto kategorijo slepote in slabovidnosti, z zmerno do hudo možgansko poškodbo ali okvaro in najtežje gibalno ovirane osebe, ki se zaradi invalidnosti ne morejo same vključevati v družbo in si zagotavljati socialne varnosti (ZSVI, Uradni list RS, št. 30/18 2018).

Zakon o socialnem vključevanju invalidov opredeljuje tudi denarne prejemke, med katerimi je denarno nadomestilo. V 5. členu zakona je navedeno, da če invalid sklene delovno razmerje, mu pripada nadomestilo v višini razlike med prejeto plačo in zneskom minimalne neto plače. Če se zaradi katerega koli razloga preneha delovno razmerje, mu pripada ponovno polno nadomestilo, ki ga določi pristojni center za socialno delo.

ZSVI opredeljuje tudi storitve socialnega vključevanja invalidov, ki so namenjene lažjemu in boljšemu vključevanju invalidov v družbo. Med storitve spadajo usposabljanja za samostojno življenje, vseživljenjska učenja in podpore za samostojno bivanje.

2.3 Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov

Četrty člen zakona opredeljuje zaposlitveno rehabilitacijo, to so storitve, ki se izvajajo s ciljem, da se invalid usposobi za ustrezno delo, se zaposli, zaposlitev zadrži in v njej napreduje ali spremeni svojo poklicno kariero (ZZRZI, Uradni list RS, št. 16/07 2007).

5. člen izrecno prepoveduje posredno ali neposredno diskriminacijo, povezano z zaposlovanjem.

Merila za pridobitev statusa invalida so navedena v 11. členu, so pa pogojena z omejitvami za zaposlovanje zaradi fizičnih ali psihičnih omejitev.

15. člen opredeljuje storitve poklicne rehabilitacije, katerih skupna točka je iskanje primernih rešitev za lažje vključevanje na trg dela v obliki svetovanj o kariernih usmeritvah, izobraževanj, iskanju primernih prilagoditev delovnega mesta za čim bolj optimizirano delo itd.

Sedmo poglavje zakona se osredotoča na zaposlovanje invalidov in opredeljuje pogoje za izenačevanje zaposlitvenih možnosti, prilagoditev delovnega mesta, redne odpovedi, iskanja načinov zagotavljanja primerne delovnega mesta. Zanimiv pojem je zaščiteno delovno mesto, ki invalidu omogoča zaposlitev na delovnem mestu in v delovnem okolju, ki je prilagojeno njegovim sposobnostim. Pravna oseba, ki se ustanovi izključno za zaposlovanje invalidov na zaščitene delovnih mestih, se imenuje zaposlitveni center. Zaradi zagotavljanja zaščitene delovnih mest so zaposlitveni centri ustanove posebnega pomena, temu primerno se lahko koristijo tudi olajšave.

Podporna zaposlitev je zaposlitev invalida na običajnem delovnem mestu z dodatno bodisi strokovno bodisi tehnično podporo.

Invalidsko podjetje je kapitalska družba, ki zaposluje vsaj 40 % invalidov. Pogoje za pridobitev statusa invalidskega podjetja je, da zaposluje ali usposablja invalide, ki zaradi invalidnosti niso zaposljivi na običajnih delovnih mestih, če zaposluje najmanj enega strokovnega sodelavca ali če zaposluje vsaj enega strokovnega sodelavca na 20 zaposlenih invalidov.

Kvotni sistem zaposlovanja invalidov je opredeljen v 8. poglavju zakona. Med drugim mora podjetje, ki zaposluje vsaj 20 delavcev (izjema so diplomatska ali konzularna

predstavništva ter invalidska podjetja in zaposlitveni centri), zaposlovati med 2 in 6 % invalidov.

Deveto poglavje opredeljuje vzpodbude za zaposlovanje invalidov, med katere spadajo subvencije plač invalidom, plačilo stroškov prilagoditve delovnih mest in sredstev za delo invalidov, plačilo stroškov storitev v podpornem zaposlovanju, oprostitev plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje zaposlenih invalidov, nagrade za preseganje kvote, letne nagrade delodajalcem za dobro prakso na področju zaposlovanja invalidov in druge vzpodbude na področju zaposlovanja invalidov in ohranjanja delovnih mest za invalide ter druge razvojne vzpodbude. (ZZRZI, 67. člen, Uradni list RS 16/07 2007).

2.4 Statistični pregled položaja invalidov na trgu dela

Delež oseb z invalidnostjo v Evropi znaša 13–14 %, v Sloveniji pa podobno, in sicer 12 %, kar znaša nekje med 160.000 in 170.000 oseb z invalidnostjo. Od tega je 8 % ljudi z odločbo o invalidnosti, 5 % pa oseb s hujšimi omejitvami.

V nadaljevanju prikazujemo analizo upokojevanja invalidov, njihove delovne aktivnosti in brezposelnosti oseb z invalidnostjo od leta 2010 do septembra oz. decembra 2019 ter tudi nekatere strukture delovno aktivnih invalidov.

V spodnji tabeli prikazujemo po letih skupno absolutno število upokojencev, absolutno število invalidskih upokojencev in odstotni delež, ki ga invalidski upokojenci predstavljajo med vsemi upokojenci v Sloveniji.

Leto	Skupaj upokojeni	Invalidsko upokojeni	Odstotni delež invalidsko upokojenih med vsemi
2010	580.218	90.641	15,6
2011	595.299	89.954	15,1
2012	600.513	89.016	14,8
2013	606.659	88.006	14,5
2014	511.355	86.699	17,0

2015	613.558	85.057	13,9
2016	615.151	83.364	13,6
2017	617.200	81.145	13,1
2018	615.354	79.187	12,9
2019	622.799	77.560	12,5

Tabela 1: Število in delež (invalidsko) upokojenih prebivalcev Republike Slovenije, 2010–2019 (SURS 2020)

Na podlagi podatkov Slovenskega statističnega urada lahko vidimo trend rasti deleža upokojenecv slovenskega prebivalstva, delež invalidsko upokojenih pa precej pada. Medtem ko je leta 2019 kar 44.000 več upokojenecv kot leta 2010, pa je v tem obdobju število invalidsko upokojenih prebivalcev padlo za dobrih 13.000 oz. za 3,1 odstotne točke.

V spodnji tabeli so po letih od 2010 do 2019 navedeni podatki delovno aktivnih invalidov po spolu in skupno število.

Leto	Število delovno aktivnih invalidov		
	Moški	Ženske	Skupaj
2010	16.699	13.419	30.118
2011	16.460	13.875	30335
2012	15.952	13.880	29832
2013	15.992	14.352	30344
2014	15.889	14.655	30544
2015	15.881	14.970	30851
2016	16.338	15.867	32205
2017	16.560	16.730	33290
2018	16.950	17.399	34349
2019	17.183	17.853	35036

Tabela 2: Število delovno aktivnih invalidov po spolu, Slovenija, 2010–2019 (ZPIZ 2020)

Podatki Sklada za invalidsko in pokojninsko zavarovanje kažejo pozitivno gibanje zaposlovanja oseb z invalidnostjo v Sloveniji. Če je bilo teh leta 2010 le dobrih 30.000, pa se je v obdobju do leta 2019 število delovno aktivnih invalidov povečalo za skoraj 5.000, kar je 16,3-odstotna rast. Če je bilo v letu 2010 med delovno aktivnimi invalidi več moških, pa se trend začne obračati leta 2017, ko je število delovno aktivnih žensk z invalidnostjo že večje od moške populacije. Če je bila rast delovno aktivnih invalidov moškega spola od leta 2010 do 2019 med moškimi 2,9 %, pa je bila rast med žensko populacijo kar 33 %.

V spodnji tabeli je navedeno absolutno število brezposelnih v Sloveniji po letih od 2010 do 2019, število brezposelnih invalidov ter delež brezposelnih invalidov med vsemi.

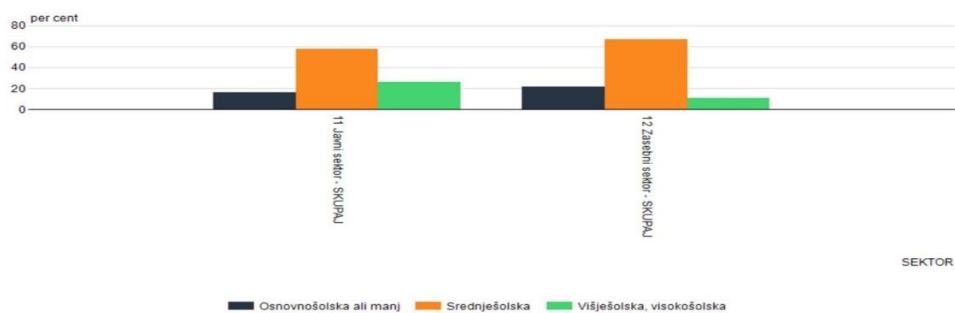
Leto	Število brezposelnih	Število brezposelnih invalidov	Odstotni delež brezposelnih invalidov med vsemi
2010	110.021	14.920	13,6
2011	112.754	16.873	15,0
2012	118.061	17.454	14,8
2013	124.015	17.936	14,5
2014	119.458	17.646	14,8
2015	113.076	16.797	14,9
2016	99.615	15.836	15,9
2017	85.060	14.659	17,2
2018	78.534	13.663	17,4
sept. 2019	69.834	13.226	18,9

Tabela 3: Število brezposelnih invalidov in njihov delež med vsemi brezposelnimi, Slovenija, 2010–2019 (SURS 2020)

Kot je razvidno iz tabele 3, podatke smo dobili na spletni strani Slovenskega statističnega urada, brezposelnost med vsemi prebivalci narašča do leta 2013, z letom 2014 pa se začne trend padanja, ki traja do septembra 2019. Brezposelnost med vsemi prebivalci je bila leta 2013 za skoraj 14.000 oseb oz. za 12,7 % višja kot leta 2010, število brezposelnih invalidov v istem obdobju pa se je povečalo za kar 20,2 %. Če pa pogledamo skupno statistiko brezposelnosti v izbranem obdobju, le-ta med vsemi prebivalci pade za 36,5 %, pri

populaciji invalidov pa zgolj za 11,4 %. Skupno se tako odstotni delež invalidov med vsemi brezposelnimi kljub splošnemu trendu padanja zvišuje, kar je zaskrbljujoč podatek.

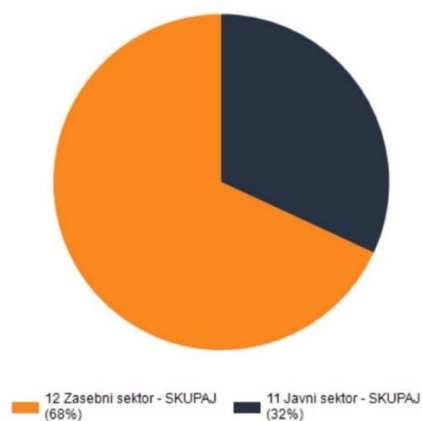
Pri statistični analizi števila upokojenih, delovno aktivnih in brezposelnih invalidov v obdobju 2010-2019 tako zaznamo zanimiva gibanja. Medtem ko se skupno število upokojencev v Sloveniji drastično povečuje, število invalidsko upokojenih rahlo pada. Čeprav število brezposelnih invalidov tudi pada, pa se zaradi nižjega trenda padanja delež med skupno brezposelno populacijo zvišuje. Pozitivna pa je ugotovitev, da se število delovno aktivnih invalidov iz leta v leto povečuje, prav tako pa je zaznati pozitiven trend pri zaposlovanju oseb z invalidnostjo ženskega spola.

Slika 1: Delovno aktivni invalidi po strukturi izobrazbe v javnem in zasebnem sektorju, Slovenija, 2019 (SURS 2020)

Tudi v populaciji delovno aktivnih invalidov je med zaposlenimi tako v javnem kot v zasebnem sektorju najbolj pogosta srednješolska izobrazba.

Tako v zasebnem kot tudi javnem sektorju pri obeh spolih prevladuje srednješolska izobrazba. V javnem je srednješolska izobrazba za 9,1 odstotne točke bolj pogosta kot v zasebnem sektorju, v katerem v primerjavi z javnim nekoliko prednjači osnovnošolska izobrazba, kar je razumljivo, saj so v javnem sektorju bolj toga pravila zaposlovanja. Razlika je v prid javnemu sektorju še višja pri višješolski izobrazbi, kjer je delež zaposlenih 26,3 %, medtem ko je delež v zasebnem sektorju le 11,1 odstotne točke. Tako je na podlagi objektivno merjenih rezultatov moč sklepati, da izobrazba močno vpliva na zaposljivost oseb z invalidnostjo v javnem sektorju.

Slika 2: Delovno aktivni invalidi v zasebnem in javnem sektorju, Slovenija, 2019 (SURs 2020)

Iz slike 2 je razvidno, da je velika večina invalidov, kar 68 %, zaposlenih v zasebnem sektorju.

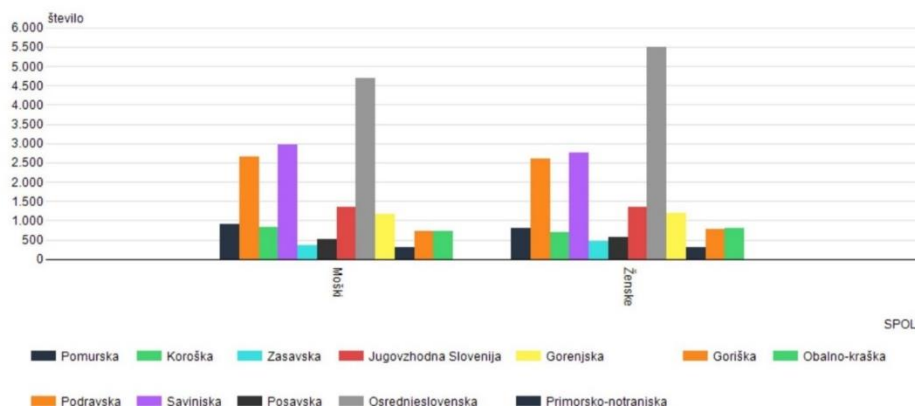
Slika 3: Delovno aktivni invalidi v javnem sektorju po spolu, Slovenija, 2019 (SURs 2020)

V javnem sektorju je razmerje moči po spolu krepko na strani žensk, saj je kar 62 % zaposlenih ženskega spola.

Slika 4: Delovno aktivni invalidi v zasebnem sektorju po spolu, Slovenija, 2019 (SURS 2020)

Za razliko od javnega pa v zasebnem sektorju nekoliko prevladujejo moški, vendar razlika ni tako velika kot v javnem sektorju, saj je delež moških zaposlenih invalidov 54 %.

Slika 5: Delovno aktivni invalidi po regijah, Slovenija, 2019 (SURS 2020)

S slike 5 lahko razberemo, da je zaposlovanje oseb z invalidnostjo po regijah izjemno neenakomerno porazdeljeno. V treh najmočnejših regijah, osrednjeslovenski, savinjski in podravske je zaposlenih kar 59,9 % moških oziroma 61,8 % žensk z invalidnostjo. V ostalih devetih regijah tako zaposlitev dobi zgolj dve petini delovno aktivnih iz populacije oseb z invalidnostjo.

POKLIC	LETO	Ženske
Poklic - SKUPAJ	2019	17853
9 POKLICI ZA PREPROSTA DELA	2019	4796
5 POKLICI ZA STORITVE, PRODAJALCI	2019	3161
3 TEHNIKI IN DRUGI STROKOVNI SODELAVCI	2019	2458
2 STROKOVNJAKI	2019	2435
91 Čistilci, pralci, gospodinjski pomočniki ipd.	2019	2256
4 URADNIKI	2019	2082

Tabela 4: Delovno aktivni invalidi – prvih šest najbolj zastopanih poklicev med ženskami, Slovenija, 2019 (SURS 2020)

POKLIC	SPOL	2019
Poklic - SKUPAJ	Moški	17183
7 POKLICI ZA NEINDUSTRIJSKI NAČIN DELA	Moški	4098
9 POKLICI ZA PREPROSTA DELA	Moški	3340
8 UPRAVLJAVCI STROJEV IN NAPRAV, INDUSTRIJSKI IZDELOVALCI IN SESTAVLJAVCI	Moški	2308
5 POKLICI ZA STORITVE, PRODAJALCI	Moški	1992
3 TEHNIKI IN DRUGI STROKOVNI SODELAVCI	Moški	1910
72 Kovinarji, strojni mehaniki ipd.	Moški	1899

Tabela 5: Delovno aktivni invalidi – prvih šest najbolj zastopanih poklicev med moškimi, Slovenija, 2019 (SURS 2020)

Med delovno aktivnimi invalidi so tako med moškimi in ženskami najbolj pogosti poklici, kjer so glavne naloge lažja fizična dela. Pri ženskah sta med šestimi najbolj pogostimi področji tudi strokovnjaki (šolstvo in izobraževanje, zdravstvo) in uradniki, pri moških pa med prvimi šestimi kategorijami prednjačijo fizična dela, le na četrtem mestu po številu zaposlenih nekoliko bodejo v oči storitveni poklici oz. prodajalci.

3 Vključevanje invalidov v šport

Šport ima dokazano izjemno pozitiven vpliv na osebe z invalidnostjo, saj omogoča lažje vključevanje v družbo, bolj kvalitetno rehabilitacijo po poškodbah, v zadnjih letih pa se v svetovnem merilu šport invalidov z velikimi koraki približuje nivoju profesionalizacije, kot jo poznamo v športu neinvalidov. Šport tako ni več samo socializacija, ampak je lahko tudi profesionalni način življenja, služba. Tekmovanja za športnike invalide kot za neinvalidide potekajo na nacionalni in mednarodni ravni. Športniki se tako dokazujejo na lokalnih, državnih, kontinentalnih in svetovnih prvenstvih, največji pomen pa imajo paralimpijske igre. Mednarodni paralimpijski komite (IPC) tako skrbi za tekmovanja športnikov na vozičkih, s poškodbami hrbtenjače, z amputacijami, s težavami v duševnem razvoju, z vizualnimi omejitvami (slepi in slabovidni), s cerebralno paralizo. Gluhi in naglušni športniki tekmujejo na ločenih tekmovanjih pod okriljem Deaflympics, osebe s težjimi motnjami v duševnem razvoju pa na igrah specialne olimpijade. Zmotno velja mnenje, da beseda »paralimpijski« izhaja iz olimpijskih iger za osebe s poškodbo hrbtenjače, resnica pa je, da gre za zloženko in sicer grške besede para, ki pomeni vzporedno in olympic, ki pomeni olimpijske igre, torej gre za vzporedne olimpijske igre, ki so prilagojene invalidom. V nadaljevanju predstavljamo zgodovino mednarodnega in slovenskega paralimpijskega gibanja ter različnih zvez, ki so bile povezane z vključevanjem invalidov v šport. Na koncu poglavja prikazujemo tudi nekaj osnovnih statističnih podatkov o vključenosti invalidov v šport.

3.1 Zgodovina mednarodnega paralimpijskega gibanja

Zgodovina športnega udejstvovanja oseb z invalidnostjo sega še v 19. stoletje. Na spletni strani Mednarodnega paralimpijskega komiteja je navedeno, da naj bi prvi klubi za osebe z okvarami sluha v Berlinu obstajali že leta 1888. Do prve res omembe vredne aktivnosti pa je prišlo leta 1948, ko je angleški zdravnik dr. Ludwig Guttman v bolnišnici Stoke Mandeville, ki jo je ustanovil leta 1944 na predlog britanske vlade, organiziral prvo tekmovanje za osebe s poškodbami hrbtenjače. 29. aprila 1948, na dan odprtja Olimpijskih iger v Londonu, je namreč dr. Guttman organiziral tako imenovane Stoke Mandeville

Games, ki se jih je udeležilo šestnajst tekmovalk in tekmovalcev na vozičkih, vsi so bili vojni veterani. To tekmovanje velja za temelj paralimpijskega gibanja. Prvo mednarodno športno tekmovanje za invalide pa sega v leto 1952, ko so se iger v Stoke Mandeville udeležili tudi tekmovalci iz Nizozemske. Kot zanimivost, Jože Okoren, prvi Slovenec z medaljo na paralimpijskih igrah, je v mail korespondenci omenil, da so se jugoslovanski športniki invalidi prvič udeležili iger v Stoke Mandeville leta 1954. Na prvih paraolimpijskih igrah leta 1960 v Rimu pa naj bi sodelovali trije športniki iz nekdanje skupne države, žal pa tega podatka ni mogoče nikjer preveriti, saj ni moč najti uradnih evidenc iz tistega obdobja.

Paralimpijske igre so tako kot olimpijske potekale vsaka štiri leta, vendar na različnih lokacijah, nekajkrat v dogovoru z Mednarodnim olimpijskim komitejem tudi na istih prizoriščih. Leta 1988 pa so v Seulu na istih prizoriščih prvič tekmovali tako olimpijci kot paralimpijci. Ta praksa je ostala do danes. Prve zimske paralimpijske igre so bile organizirane leta 1976 v švedskem kraju Örnköldsvik. Mednarodni paralimpijski komitej pa je bil uradno ustanovljen kot krovna organizacija za področje športa invalidov 22. septembra leta 1989.

Paralimpijsko gibanje je od prvih iger leta 1948 v Stoke Mandeville, na katerih je tekmovalo šestnajst športnic in športnikov, zraslo v globalno gibanje. Leta 2016 je tako na paralimpijskih igrah v Rio de Janeiru nastopilo v 22 športih že 4.342 športnikov iz kar 159 držav. Slovenijo je na teh igrah zastopalo 8 športnikov.

3.2 Paralimpijsko gibanje v Sloveniji

Okoren v osebni arhivu 2020 navaja, da organizirano delovanje športa invalidov sega v leto 1955, ko se organizacija vojnih invalidov včlani v športno organizacijo nekdanje skupne države. 21. oktobra 1962 se v prostorih Zavoda za rehabilitacijo invalidov, danes Univerzitetnega rehabilitacijskega inštituta Soča, uradno ustanovi Zveza za rekreacijo in šport invalidov Slovenije (ZRŠIS). Prvi predsednik je postal Bogomir Vesel - Miro, tudi direktor Zavoda za rehabilitacijo invalidov. Leta 1963 se na Zavodu zaposli na predlog ZRŠIS g. Bojan Hrovatin, ki velja za pionirja športa invalidov v Sloveniji, leto pozneje

namreč že začne s športnimi programi kot sestavnim delom rehabilitacije. Leta 1966 se na nivoju Jugoslavije ustanovi Savez za šport i rekreacijo invalida Jugoslavije – SSRIJ, v katero se včlani vse republiške in še dve pokrajinski organizaciji za šport invalidov. SSRIJ tako postane na nivoju Jugoslavije krovna organizacija za šport vseh invalidov.

Zveza za rekreacijo in šport invalidov se preimenuje v Zvezo za šport in rekreacijo Slovenije, kasneje pa v Zvezo za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijski komite (ZŠIS-POK), zadnje poimenovanje pa je Zveza za šport invalidov Slovenije – Slovenski paralimpijski komite. Ustanoviteljice zveze so invalidske organizacije, ki so tudi članice, danes jih je 16. ZŠIS-SPK je bila dolga leta članica Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez, od leta 1992 je tudi članica IPC-ja. ZŠIS-SPK se financira preko FIHO, državnega proračuna, sponzorjev in lastnih prihodkov. S tem omogoča nastop na državnih prvenstvih nekaj čez 2000 športnikom in okoli 150 do 160 športnikom udeleževanje na mednarodnih tekmovanjih.

Od leta 2014, ko je bil avtor diplomskega dela kot prvi športnik invalid zaposlen v javni upravi, in sicer v športni enoti takrat še Carinske uprave, danes pa Finančne uprave Republike Slovenije (FURS), tudi športniki invalidi dobijo enakopravno možnost zaposlitve na podlagi svojih rezultatov, doseženih na največjih športnih tekmovanjih invalidov.

Leto	Število športnikov	% športnikov med vsemi invalidi
2016	942	0,55 %
2017	1050	0,62 %
2018	958	0,56 %
2019	1006	0,59 %
2020	735	0,43 %
Povprečje	938,2	0,55 %

Tabela 6: Število aktivnih športnikov invalidov po letih (ZŠIS-SPK 2020)

Iz tabele 6, v kateri so podatki o udeležencih na državnih tekmovanjih v športih invalidov, je razvidno, da vsako leto sodeluje okoli 1000 športnikov. Izjema je leto 2020, ko število aktivnih udeležencev pade kar na 735, to pa gre verjetno pripisati tudi situaciji s pandemijo covid-19, med katero se je bilo bolj tvegano udeleževati množičnih dogodkov.

Iz arhivov ZŠIS-SPK je razvidno, da vsako leto pod njihovim okriljem na mednarodnih tekmovanjih sodeluje od 140 do 200 športnikov invalidov. Za nas pa je bistven podatek o vseh aktivnih, saj raziskujemo, kako vpliva na položaj invalidov na trgu dela vključenost v katere koli športne aktivnosti, ne zgolj in samo v vrhunske.

4 Učinki vključevanja invalidov v šport na njihov položaj na trgu dela

V tem poglavju smo najprej prikazali pregled nekaterih že obstoječih raziskav s področja učinkov vključevanja invalidov v šport na njihov položaj na trgu dela, nato smo predstavili rezultate ankete, ki smo jo izvedli med člani različnih invalidskih organizacij. Za lažje razumevanje položaja invalidov na trgu dela v praksi pa smo izpeljali tudi intervju s kadrovnico, ki je predstavila svoje izkušnje in pogled na zaposlovanje invalidov.

4.1 Pregled nekaterih dosedanjih raziskav vpliva vključevanja invalidov v šport na njihovo zaposljivost in kakovost življenja

V nadaljevanju predstavljamo nekatere dosedanje raziskave vpliva vključevanja invalidov v šport na njihovo zaposljivost in kakovost življenja.

Na zaposljivost invalidov vpliva veliko različnih dejavnikov.

Dejavniki zaposljivosti:

- 1) dejavniki družbeno-institucionalnega okolja, med katere spadajo diskriminacija, institucionalni posegi na trg dela, mediji, invalidske organizacije;
- 2) dejavniki posameznika – invalida, med katere spadajo preostale delovne zmožnosti, kvalifikacije, motivacija, socialno omrežje;
- 3) dejavniki delodajalca, med katere spadajo stereotipi, predsodki in posledice diskriminatornega ravnanja, informiranost, družbena odgovornost (Toman 2016).

Med zgornjimi dejavniki pa ni dejavnika vključevanja v športne aktivnosti, kar dokazuje, da v Sloveniji to področje še ni raziskano.

Vpliv organiziranega športa na aktivnost, vključenost in kvaliteto življenja oseb z nevrološkimi invalidnostmi

Telesna aktivnost in gibanje na splošno sta temelj za preprečevanje kroničnih bolezni in ohranjanje zdravja za vse, tako invalide kot tudi neinvalidne. Obstajajo jasni dokazi o koristi vključevanja v športne aktivnosti med različnimi populacijami z nevrološkimi motnjami. Vendar pa potencialne koristi organizirane športne aktivnosti za ljudi z nevrološkimi težavami niso tako dobro raziskane. V tem kratkem povzetku so trenutni dokazi o vplivu organiziranega športa na aktivnost, vključenost in kvaliteto življenja ljudi z nevrološkimi motnjami vseh starosti. Avtorji razpravljajo o ovirah za udeležbo v športu za to skupino ljudi. Članek je razdeljen v dva sklopa: (1) otroci in mladostniki in (2) odrasli. Predmeti skoraj vseh študij so bile osebe s poškodbo hrbtenjače. Otroci in mladostniki invalidi, ki so se ukvarjali s športom, so označili nivo samopodobe približno tako visoko kot športniki neinvalidi, tako kot tisti, ki so se ukvarjali z višjim nivojem športne aktivnosti. Odrasli s poškodbo hrbtenjače, ki se ukvarjajo z organiziranim športom, poročajo o zmanjšani depresiji in tesnobi, povečanem zadovoljstvu z življenjem in več priložnostih za pridobitno zaposlitev v primerjavi z invalidi, ki se s športom ne ukvarjajo. Splošni spodbujevalci, ne glede na starost, so bili kondicija, zabava, zdravstveni, kompetentni in socialni vidiki, medtem ko so bile splošne ovire pomanjkanje oz. neprimerni zdravniški nasveti in storitve, zmanjšana samozavest, slabe finance, odvisnost od drugih in stališča drugih. Pomen te tematike je poudarjen in je temelj za nadaljnje raziskave in študije (Sahlin in Lexell 2015).

Prednosti športa in fizične aktivnosti za invalide: posledice za posameznika in za družbo

Povečanje telesne aktivnosti se običajno priporoča ljudem s fizičnimi omejitvami, treba pa je razlikovati med tekmovalnim športom in fitness programi, ponovitveno vadbo in aktivno rekreacijo. Potencialne koristi okrepljene dejavnosti se pregledajo. Verjetne psihološke koristi vključujejo izboljšanje razpoloženja, zmanjšanje tesnobe in depresije, povečanje samozavesti in občutke večje učinkovitosti. Sociološke pridobitve vključujejo nove

izkušnje, nova prijateljstva in boj proti stigmatizaciji. Zaznano zdravje se izboljša in dolgoročno gledano obstaja manjše tveganje za številne kronične bolezni. Končno obstaja večja verjetnost zaposlitve z manj odsotnosti z dela in večja produktivnost. Tako zdravstvene kot industrijske koristi imajo potencial doprinosa k prihrankom pri stroških, ki bi lahko pomembno prispevali k stroškom ustrezno prilagojenih programov telesne aktivnosti. Ugotovljeno je, da je treba osebe s fizično invalidnostjo spodbujati k fizični dejavnosti, čeprav je potrebno za določitev optimalne vrste programa naštudirati individualne potrebe posameznikov (Shephard 1991).

Vključenost v športne aktivnosti kot mehanizem zdravja med osebami z invalidnostjo

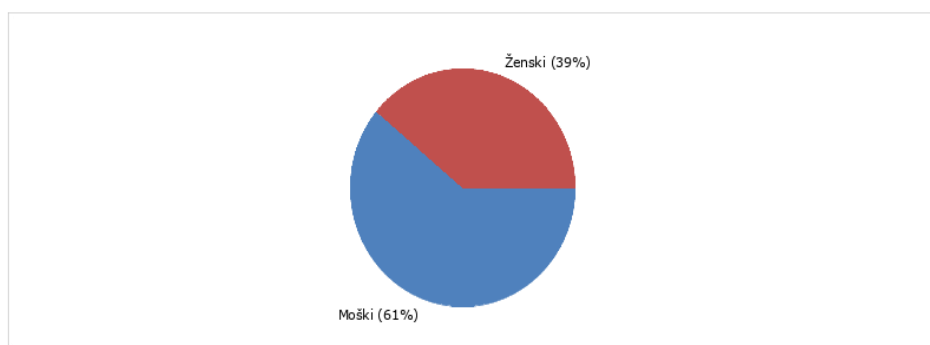
Ohranjanje zdravja je za invalide enako pomembno kot za neinvalidne, je pa ta cilj težje dosežati. To poročilo raziskuje šport kot mehanizem zdravja za invalide. Mednarodna klasifikacija delovanja, invalidnosti in zdravja (ICF) se uporablja za okvir analize in razprave o izkušnjah 12 žensk in moških z invalidnostjo, ki se ukvarjajo s športom. Cilj raziskave je bil opisati, kako udeležba v športu na splošno pomaga ohraniti zdravje, z njim povezane komponente in dobro počutje ljudi z invalidnostjo. ICF je bil uporabljen za oblikovanje sekundarne analize in razprave o izkušnji udeležencev. V poglobljenih intervjujih za raziskovanje njihove športne udeležbe so sodelovali udeleženci s telesnimi ali senzoričnimi motnjami; vzorčenje je bilo uporabljeno za zagotovitev različnih demografskih značilnosti. Intervjuji so bili dobesedno prepisani in analizirani z uporabo pristopa utemeljene teorije. Izvedena je bila sekundarna analiza, ki se je osredotočila na odnos med kategorijami podatkov v ICF. Športne prednosti so vključevale večjo funkcionalno sposobnost, promocijo zdravja, razvoj odnosov, večji optimizem in vključenost v uporabne življenjske dejavnosti in vloge. Zdravstveni delavci so bili ključnega pomena pri uvajanju in spodbujanju invalidov za šport. Šport je dragocen in nujen mehanizem za spodbujanje telesne in čustvene aktivnosti, ohranjanje zdravja in vzpostavljanje dragocenih socialnih povezav. Zdravstveni delavci, v dogovoru s posamezniki, družino in člani skupnosti lahko uporabljajo sistem ICF, da vodi njihova klinična in izobraževalna razmišljanja za izboljšano vključenost invalidov v šport (Wilhite in Shank 2009).

4.2 Anketa med aktivnimi in bivšimi športniki invalidi

S pomočjo spletnega portala za ankete EnKlikAnketa.si smo na podlagi razpošiljanja povezave do vprašalnika pridobili odgovore kar 367 oseb. Od tega jih je po pregledu 186 ustreznih, saj je 181 sodelujočih oddalo nepopolne odgovore. Kot nepopoln odgovor štejemo prazen prostor ali izpuščeno vprašanje.

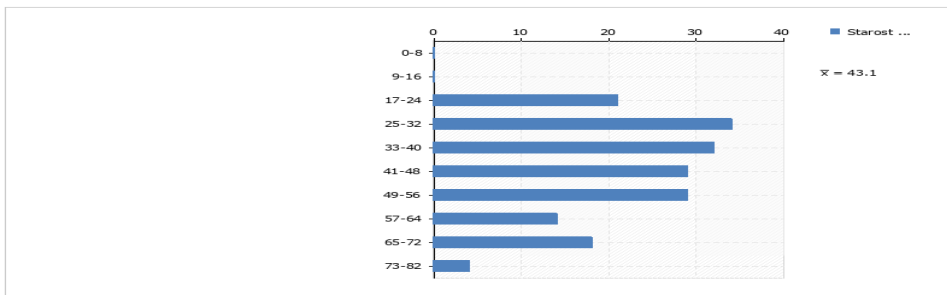
Način pridobivanja anketirancev je bil priložnosten, saj smo sodelujoče pridobili s razpošiljanjem povezave na ključne invalidske organizacije, ki so jo nato posredovale svojim članom. Sodelujoči so bili tako invalidi športniki kot tudi tisti, ki se s športom ne ukvarjajo. Glede na dejstvo, da je bila anketa anonimna, člani invalidskih organizacij pa so tudi neinvalidi, ne izključujemo možnosti, da so navkljub natančnim navodilom med anketiranci tudi neinvalidi. Vzorec je priložnosten.

V postopku analize smo tako upoštevali odzive 186 anketirancev, ki so s pomočjo odgovarjanja na postavljena vprašanja pomagali osvetliti področje raziskave tematike diplomske naloge. Vprašalnik sestoji iz 17 vsebinskih vprašanj in uvodnih vprašanj, ki sprašujejo po spolu, starosti, zaposlitvenem statusu ter doseženi izobrazbi anketirancev. Predstavljena analiza je tako prikazana z infografiko s podano objektivno argumentacijo.

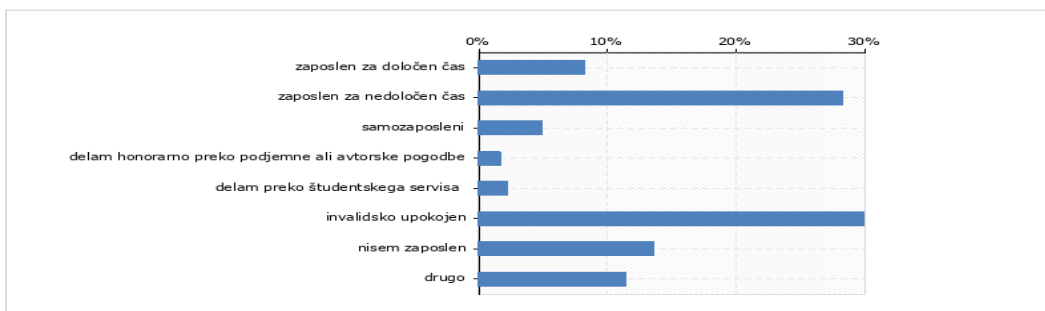
Slika 6: Delež po spolu: (n = 185) (Lastna anketa na spletu 2020)

Številka vzorca odgovorov je 185. Prevladujoča skupina je moških odzivov na naše ankete, medtem ko je žensk nekoliko več kot polovico manj od moških, to je 39 % (73).

Slika 7: Starost anketirancev: (n = 181) (Lastna anketa na spletu 2020)

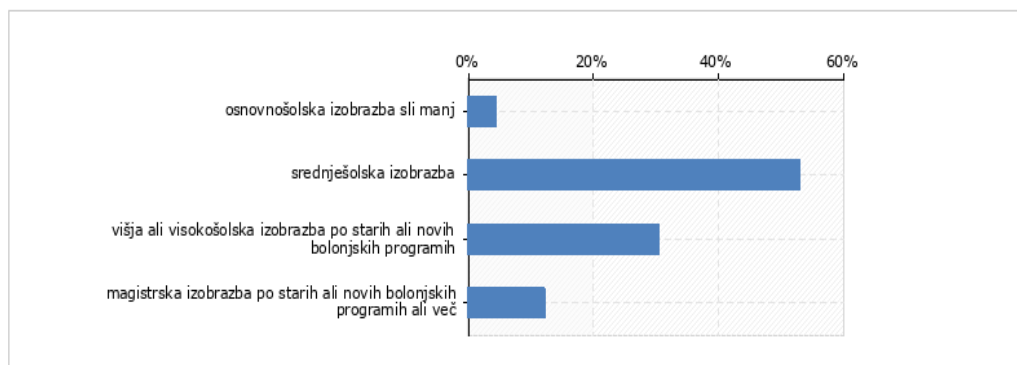
Povprečna starost našega anketiranca je 43 let. Največ anketirancev je v starostnem rangju 25–32 let, sledi mu rang 33–40 in nato ranga 41–48 in 49–56 let. Minimalna starost je 17, maksimalna pa 82 let.

Slika 8: Trenutni status anketirancev: (n = 184) (Lastna anketa na spletu 2020)

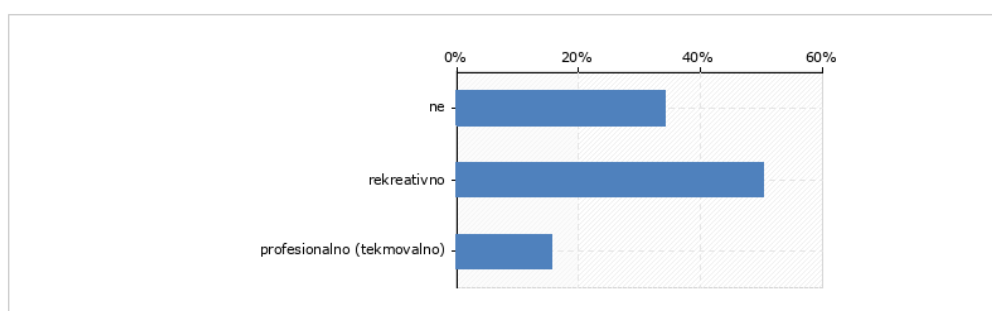
Zgornji graf predstavlja eno bolj zgovornih izhodišč ankete za podkrepitev diplomske teze. Nakazuje stanje zaposlovanja malega obravnavanega vzorca sodelujočih v anketi, tj. oseb z različnimi telesnimi ali mentalnimi omejitvami. Spoznavamo, da je 30 % naših anketirancev invalidsko upokojenih, kar posredno pomeni, da so morebiti oviranosti presegle II. in III. stopnjo, s katero je posameznik po oceni komisije zmožen za delo s prilagoditvami. Tako je 30 % naših anketirancev invalidov s priznano I. stopnjo invalidnosti. 28 % anketirancev dela za nedoločen čas, kar pa je izredno pozitivna ugotovitev glede na to, kako pereče je stanje zaposljivosti invalidov na trgu delovne sile in zaposlovanja. Komplementarno zaposlitvam za nedoločen čas, je 8 % anketiranih posameznikov zaposlenih za določen čas, 5 % se jih je opogumilo za samostojno poslovno pot in 14 % vprašanih ni aktivnih znotraj poslovnega procesa, tj. zaposlenih. 11 % pa je

takšnih, ki so svoj status glede zaposlitve označili kot drugo, in lahko smatramo, da so vključeni v sivo ekonomijo ali pa enostavno niso želele razkriti svojega statusa, ne glede na anonimnost ankete.

Slika 9: Dosežena izobrazba anketirancev: (n = 181) (Lastna anketa na spletu 2020)

Na podlagi odgovorov 181 oseb lahko razberemo, da je večina vprašancev osvojila srednješolsko stopnjo formalne izobrazbe, medtem ko se jih v seštevku kar 42 % odloči za nadaljevanja šolanja na višjih ali visokošolskih zavodih ter nato oplemenitijo svojo izobrazbo s podiplomsko stopnjo. Trdimo lahko, da je skupina višjih ravni izobrazbe visoka med osebami z različnimi oviranostmi. Osvojene stopnje formalne izobrazbe so eden izmed elementov, na podlagi katerih delodajalec sklene delovno razmerje s kandidatom, in predstavljajo pomemben dejavnik pri zaposlitvi.

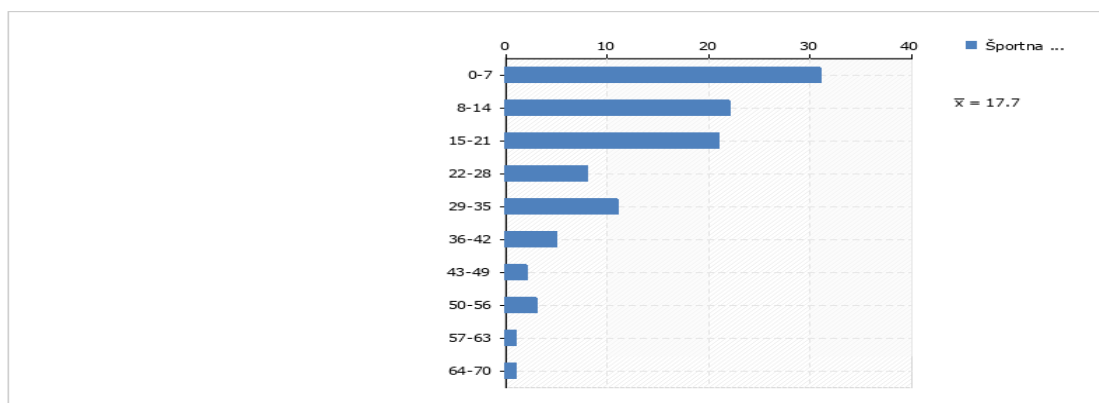
Slika 10: Ocena nivoja aktivnosti ukvarjanja s športom: (n = 167) (Lastna anketa na spletu 2020)

45 % naših anketirancev se od 167 anketnih vnosov odgovorov pri tem vprašanju ukvarja rekreativno s športom, 14 % pa se jih ukvarja s športom profesionalno. Nezanemarljivo visok odstotek pa je tistih posameznikov, ki se s športom sploh ne ukvarjajo (kar 34 %).

7. vprašanje je naše anketirance (n = 109) spraševalo po oblikah športnih aktivnosti, ki se jih lotevajo, če se športno udeležujejo. V nadaljevanju prikazujemo slikovni izsek.

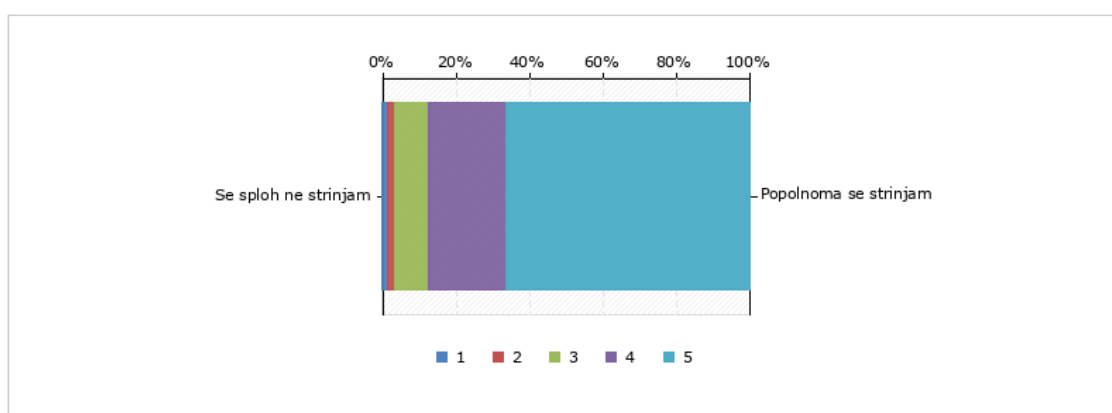
Odgovori
hokej
rally in off road z vozički, šah
boccia
atletika, košarka
atletika, kegljanje, plavanje, košarka
atletika, kolesarstvo
rekreacija košarka in kegljanje in atletika
kolesarjenje
/
pilates, kolesarjenje, planinarjenje, supanje, plavanje
tek
ribičija, kegljanje, streljanje....
pilates
tenis, odbojka, namizni tenis, fitnes
tek, smučanje,
plavanje, jahanje
pohodništvo, joga
boccia, pikado, šah
fitnes
tek, kolesarjenje
tek, odbojka
kegljanje
hoja, smučanje - manj, kot rekreativno = občasno
hoja, tel, kolesarjenje
porodništvo, smučanje...
košarka, strelstvo, ribištvo
golf
hoja, kolesarjenje, tek
karate, plavanje
tek, hoja, skupinske vadbe

Slika 11: Športi, s katerimi se ukvarjajo anketiranci (Lastna anketa na spletu 2020)

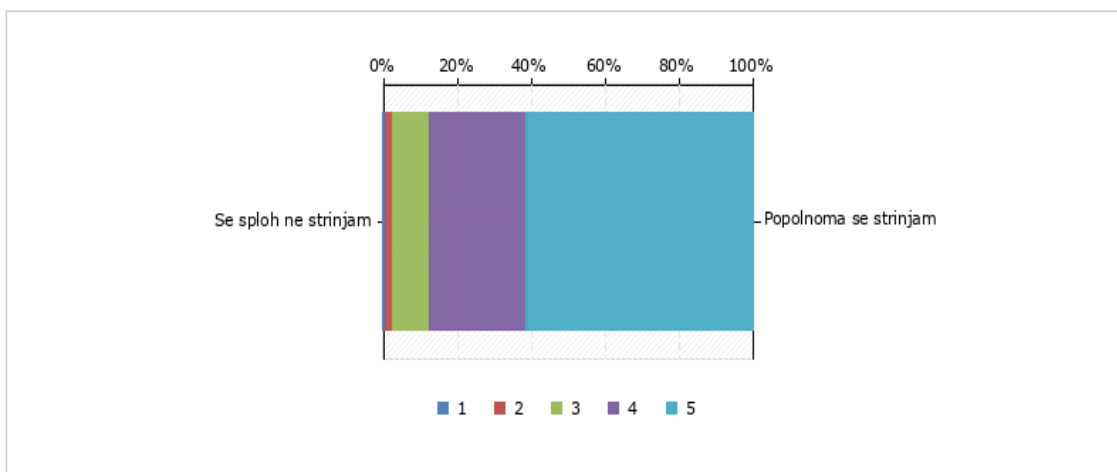
Slika 12: Število let ukvarjanja s športom anketirancev: (n = 105) (Lastna anketa na spletu 2020)

Glede na to, da smo v prejšnjem vprašanju raziskovali nagnjenost k športnemu udejstvovanju, nas tu zanima vzorec odgovorov 105 udeležencev, ki so na vprašanje o letih športne vključenosti odgovorili takole: v povprečju je anketirani invalid v šport vključen že 17,7 let, kar pomeni glede na večinsko starostno skupino, ki je reševala vprašalnik, da so več kot polovico svojega življenja športno aktivni. Ne glede na obdobje pričetka športne vključenosti je splošna paradigma ljubezni do športa pozitivna in izboljšuje samodisciplino in timski duh pri posameznikih, kar pa sta pozitivna dejavnika za uspešno delovanje na delovnem mestu.

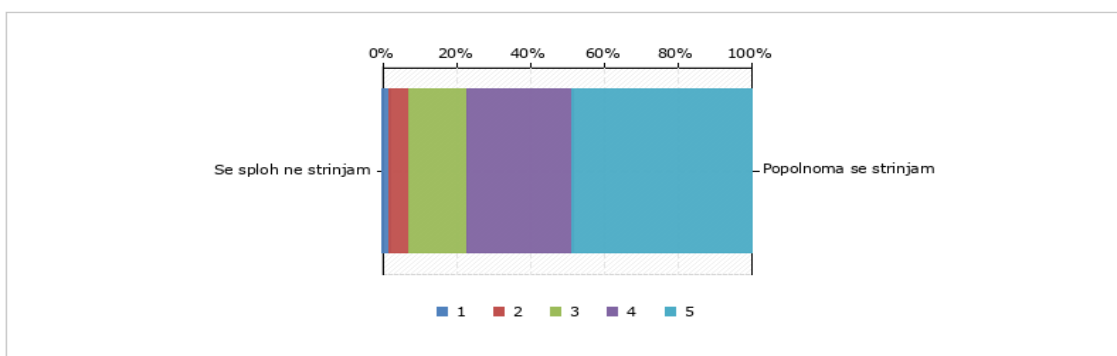
Slika 13: Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na moje zdravje (oz. če se ne ukvarjate s športom, menite, da bi vplivalo na vaše zdravje, če bi se ukvarjali): (n = 157) (Lastna anketa na spletu 2020)

Z ocenami na skali od 1 do 5 je 157 oseb ocenjevalo vpliv športa na fizično stanje (zdravje) posameznika. V povprečju so osebe ocenile svoje mišljenje s pozicioniranjem puščice na točko 4.5. 104 anketiranci se s trditvijo popolnoma strinjajo, 33 se jih zelo strinja, 15 deloma, 2 osebi se popolnoma ne strinjata, 3 osebe so izrazile zgolj nestrinjanje. Samozavedanje o pozitivnih vplivih in posledicah športa je izredno visoko pri osebah s takšnimi in drugačnimi oviranostmi.

Slika 14: Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na moje razpoloženje (oz. če se ne ukvarjate s športom, menite, da bi vplivalo na vaše razpoloženje, če bi se ukvarjali): (n = 157) (Lastna anketa na spletu 2020)

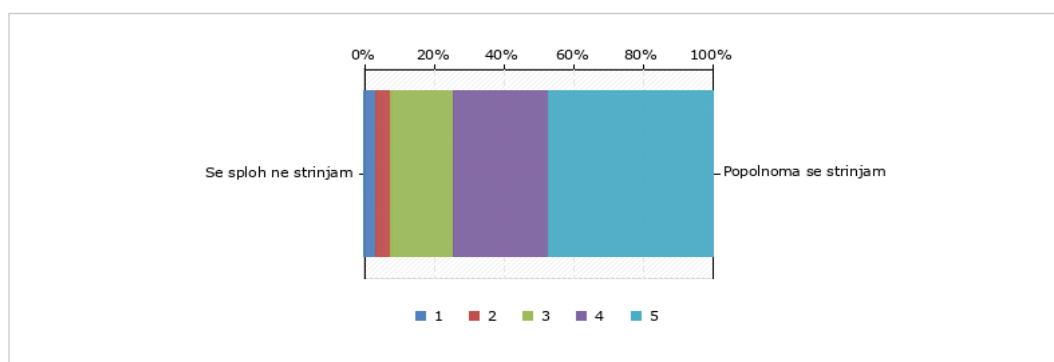
Znanstveno dokazani so pozitivni učinki vadbe na uravnoteženje hormonov posameznika. Hormoni, ki se s pomočjo športne aktivnosti aktivirajo, so imenovani endorfini. Endorfine aktivirajo nociceptorji in tako možganom ukažejo nižje občutenje bolečine (prilagoditev percepcije bolečine). Naši anketiranci so se odzvali tako (n = 157): 61 % se jih popolnoma strinja s tezo, 26 % se jih zelo strinja, medtem ko so 3 % antagonistov do teorije o pozitivnih doprinosih ukvarjanja s športno aktivnostjo na posameznika.

Slika 15: Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na moje družabno življenje (oz. če se ne ukvarjate s športom, menite, da bi vplivalo na vaše družabno življenje, če bi se ukvarjali): (n = 157) (Lastna anketa na spletu 2020)

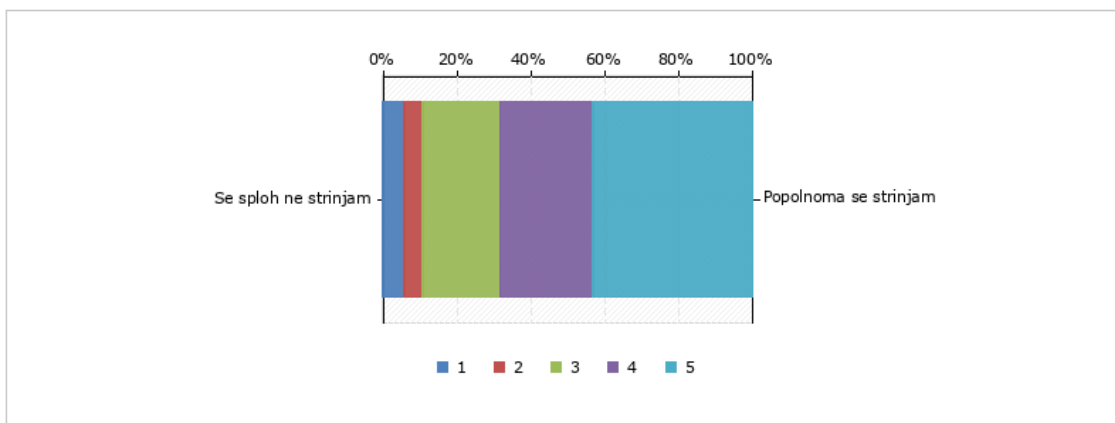
V vsoti odgovorov 157 oseb zgornji grafikon prikazuje mnenja ob vprašanju, ali šport neposredno pozitivno vpliva na družabno življenje in če menijo, da bi lahko še vplival v primeru, da bi se udeleževali v fizični aktivnosti. Barve leve strani horizontalne skale

prikazujejo v deležu 7 % oseb, ki se z izjavo ne poistovetijo ("se sploh ne strinjam" in "se ne strinjam"). 16 % anketirancev se jih deloma strinja, medtem ko se jih 29 % ("se strinjam") poistoveti z izjavo. 48 % vprašancev meni, da šport zagotovo vpliva na družabno življenje. Modra barva in vijolična sta tisti, ki orišeta stanje miselnosti okoli implikacij športa na samo družabno življenje. Če preverimo nekaj grafov navzgor, lahko iz seznama športnih aktivnosti razberemo večinoma timske športe, ki bodrijo duha, ustvarjajo prijateljstva in nas priučijo delovanja v timu.

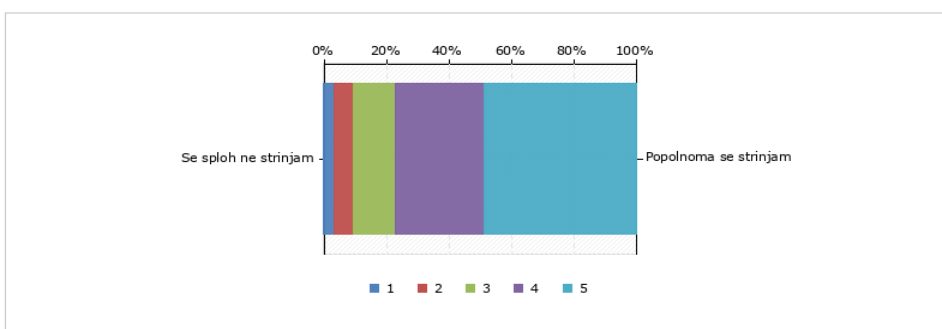
Slika 16: Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na moje delovne navade in disciplino (oz. če se ne ukvarjate s športom, menite, da bi vplivalo na vaše delovne navade in disciplino, če bi se ukvarjali): (n = 157) (Lastna anketa na spletu 2020)

Za rezultati marsikaterega uspešnega človeka, pa naj si bo to v športu, poslu ali osebnem življenju, je ogromno vlaganj. Vlagajo se energija, samodisciplina, odrekanja, kompromisi in prilagajanje. Na naše vprašanje, s katerim smo želeli izvedeti, kako povezujejo anketiranci delovne navade s športom, je tako odgovorilo 157 oseb. 47 % vprašanih se zelo strinja s trditvijo, da šport gradi delovne navade in disciplino, 27 % se jih z izjavo v našem vprašanju strinja, 18 % pa je takšnih, ki se deloma strinjajo in hkrati ne strinjajo, so neodločeni. 7 % jih izraža nestrinjanje, od tega je 3 % vprašanih izrazilo popolno nestrinjanje s tezo vprašanja. Zagotovo je kreirana povezava med rastjo samodiscipline in delovnimi navadami med športno aktivnimi invalidi, saj vsak uspeh terja svoj davek, a hkrati so pozitivne posledice tudi na drugih področjih (v našem primeru na delovnem področju).

Slika 17: Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na mojo samostojnost (oz. če se ne ukvarjate s športom, menite, da bi vplivalo na vašo samostojnost, če bi se ukvarjali): (n = 158) (Lastna anketa na spletu 2020)

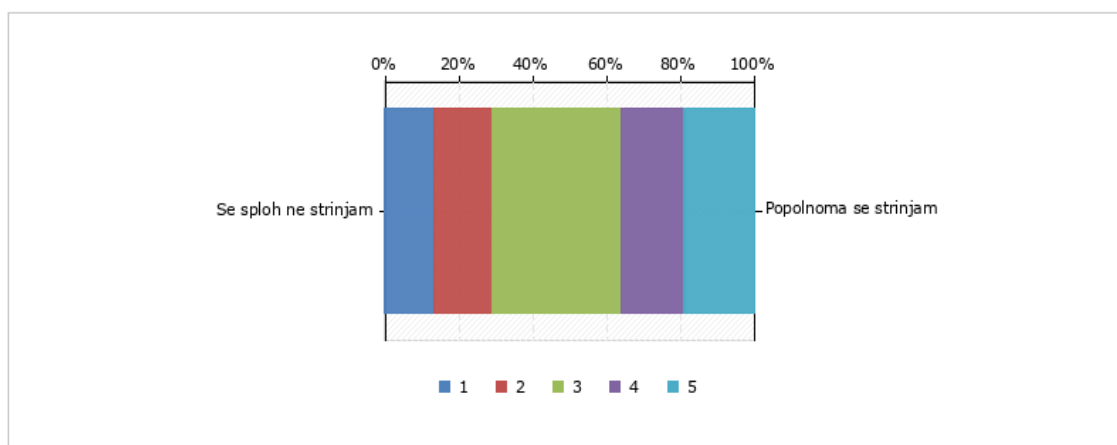
Samostojnost kot naslednji parameter raziskovanja s pomočjo spletne ankete je 158 oseb našlo kot zagotovljeno rezultat ukvarjanja s športom. 68 anketirancev ali 43 % je tistih, ki se s trditvijo popolnoma strinjajo. 25 % je takšnih, ki se strinjajo, 21 % jih je neodločenih o korelaciji med samostojnostjo in športnim udejstvovanjem, 14 % pa jih je na levi strani grafa in se s trditvijo ne strinjajo. Morebiti so izrazili nestrinjanje glede na individualne omejitve, zaradi katerih se s športom ne morejo ukvarjati, ali pa jim sama aktivnost že v osnovi nič ne pomeni.

Slika 18: Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na mojo samopodobo (oz. če se ne ukvarjate s športom, menite, da bi vplivalo na vašo samopodobo, če bi se ukvarjali): (n = 158) (Lastna anketa na spletu 2020)

Samopodoba je eno osnovnih človeških občutij do sebe, ki ga nemalokrat pogojujejo drugi. Z razvojem družbe so se tudi "neenakosti"/"drugačnosti" začele sprejemati, zmanjšujejo se diskriminacije, kar pa je tudi temeljna želja vsake osebe s takšnimi in drugačnimi

oviranostmi. Oseba, ki je zaradi omenjene predispozicije pridobila status invalida, se že v osnovi bori z marsikaterim izzivom (inter- in intrapersonalno) znotraj poslovne sfere, športa itd., tovrstne borbe pa znajo biti zajedljive za samopodobo. Zdravo samopodobo lahko vsakdo doseže z zadostno mero poguma in podpore ter sprejemanja. Tako je pri 15. vprašanju ankete namen izvedeti, kako dobra je v resnici samopodoba invalidov in koliko jo vežejo na športno aktivnost. Ali pozitivne posledice športa na samozavest invalida obstajajo ali ne? 9 % anketiranih meni, da šport nima nobenih pozitivnih prilivov/dodane vrednosti na samozavest, 13 % pa jih je neopredeljenih. V skupnem seštevku pa je 78 % športnih protagonistov, ki se strinjajo, da ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na samopodobo (oz. če se ne udeležujejo v slednjem, da bi vplivalo, če bi se).

Slika 19: Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na moje zaposlitvene možnosti (oz. če se ne ukvarjate s športom, menite, da bi vplivalo na vaše zaposlitvene možnosti, če bi se ukvarjali): (n = 159) (Lastna anketa na spletu 2020)

Glede na tematiko diplomske naloge je osrčje našega raziskovanja s pomočjo javno dostopne ankete in intervjuja kot odprtega raziskovalnega tipa tema večje zaposljivosti invalidov, če se le-ti ukvarjajo s športom. Na zadnje vprašanje o korelaciji med športnim udeleževanjem in možnostjo zaposlovanja je odgovorilo 159 anketirancev, kar pa bo podlaga empiriji. Kar 13 % vprašancev se sploh ne strinja s trditvijo o športu kot pozitivnem vplivu pri zaposlovanju. Naslednjih 16 % prav tako ne izraža strinjanja, deloma pa se jih strinja nekje 35 %. Glede na izraženi anketni "veto" na odgovor, ali smatrajo športno aktivnost kot pozitiven atribut v sklopu predstavitve posameznika v življenjepisu, nas tu zanimata predvsem dejanska splošna miselnost o športu in zakaj v kumulativi 64 % anketirancev ne zaznava športa kot dodatno "kompetenco"/prednost pri zaposlovanju. Je

možno, da so imeli izkušnje z delodajalci, ki so bili dosti bolj togi pri samem rekrutiranju? Po drugi strani pa nas veseli, da se jih 17 % strinja in 19 % zelo strinja, da ukvarjanje s športom vpliva na zaposlitvene možnosti. Verjamemo, da nas izkušnje izoblikujejo in morda vzamejo pogum za naprej, a smo mnenja, da se je glede na pozitivne spremembe na trgu delovne sile in zaposlovanja za invalide potrebno prepustiti omenjenim spremembam in upati na najboljše. Kakor je kadrovnica v intervjuju nakazala: trg je odprt tako, da nudi vsem enake možnosti in priložnosti. Zgrabimo jih.

4.3 Povzetek intervjuja s kadrovnico

Da bi dodatno osvetlili in bolje razumeli položaj invalidov na trgu dela in vpliva udeleževanja v športu na zaposljivost, smo opravili intervju s kadrovnico, ki je iz lastne izkušnje prikazala nekaj vidikov zaposlovanja invalidov in svoj pogled na šport kot na dejavnik uspešnega konkuriranja invalidov na trgu dela.

Ga. Nina je svojo karierno pot začela v manjšem telekomunikacijskem podjetju, kjer se je prvič srečala s prošnjo osebe z invalidnostjo za možnost zaposlitve. Kot je omenila v intervjuju, tekom študija niso nikoli namenjali bistvene pozornosti zaposlovanju invalidov. Da je pridobila pozitivno izkušnjo zaposlovanja invalidov, pa daje velik pomen pozitivni klimi in odsotnosti stigmatiziranega načina razmišljanja o invalidih kot zaposlenih v podjetju, kjer se je prvič soočila z zaposlovanjem invalidov.

Zaposlovanje osebe z invalidnostjo je po mnenju ge. Nine kar zahteven proces, saj je najprej treba preveriti možnosti, kje in kako bi vključili dotično osebo v delovne procese, da bi ta lahko čimbolj razvila svoje potenciale. Zato je, po njenih izkušnjah, zelo priporočljivo sodelovanje z Zavodom za zaposlovanje, kjer imajo evidence iskalcev zaposlitve s statusom invalida. Sogovornica tudi vidi kadrovika kot osebo, ki v iskalcu zaposlitve išče potenciale in ne stigmatizira nekaterih lastnosti, ki iskalca razlikujejo od ostale populacije.

Na vprašanje o sodobnem hitrem tempu poslovnega življenja in vplivu le-tega na zaposlovanje, posledično tudi diskriminacije invalidov, pa potrdi, da je poklicna rehabilitacija odlično orodje za uvajanje invalida na delovno mesto, kjer lahko kljub nekaterim omejitvam izkoristi svoj potencial. Zatrdi, da je najbolj pomembno pri

zaposlovanju, da se ne išče »fizičnih« zmožnosti, temveč veselje do dela, pozitiven vpliv na delovno okolje in motivacijo za napredek. Sogovornica tudi ugotavlja, da veliko oseb, ki sicer imajo odločbo o invalidnosti, svoje delo opravlja z nadpovprečno srčnostjo in strokovnostjo. Za konec potrdi, da vse več podjetij udejstvovanje v športu jemlje kot pozitivno referenco pri zaposlovanju, saj šport prinese samodisciplino, komunikacijske veščine, koncentracijo in, najbolj pomembno, zmožnost ekipnega dela.

5 Ključne ugotovitve

V tem poglavju podajamo ključne ugotovitve glede na postavljene cilje ter raziskovalno tezo, do katerih smo prišli na podlagi naše raziskave v teoretičnem in empiričnem delu naloge.

Prvi cilj – prikazati osnovne značilnosti položaja invalidov na trgu dela, katere pravice imajo, kateri so ukrepi s strani države za večje vključevanje invalidov – smo uspešno dosegli s pregledom zakonskih aktov, kot sta Zakon o socialnem vključevanju invalidov in Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, ki opredeljujeta vse možnosti aktivnega vključevanja invalidov na trg dela in druge rešitve, kadar gre za delovno nezmožnost. Dotaknili smo se tudi oblik diskriminacije in mobinga, s katerimi se soočajo invalidi kot iskalci zaposlitve ali kot zaposleni. Osnovne značilnosti položaja invalidov na trgu dela pa nam je v izčrpnem intervjuju orisala tudi izkušena kadrovnica, ki je posredno potrdila našo tezo, da nekatere lastnosti, pridobljene s športnim udejstvovanjem, kot so disciplina, samozavest, timsko delo in komunikacijske veščine, pozitivno vplivajo na zaposlitvene možnosti invalidov.

Drugi cilj je bil prikazati kratek statistični pregled podatkov o gibanju zaposlenosti oz. brezposelnosti invalidov. S pomočjo javno dostopnih podatkov Statističnega urada Republike Slovenije smo pripravili pregled gibanja podatkov med 2010 in 2019, vezanih na število invalidsko upokojenih, število delovno aktivnih invalidov po spolu, število brezposelnih invalidov in njihov delež med vsemi brezposelnimi, strukturo izobrazbe med delovno aktivnimi invalidi v javnem in zasebnem sektorju leta 2019, koliko je zaposlenih invalidov v javnem in zasebnem sektorju, delež zaposlenih invalidov po spolu v javnem in zasebnem sektorju, koliko je delovno aktivnih invalidov po regijah in kateri so najbolj zastopani poklici med invalidi pri ženskem in moškem spolu. Ključna ugotovitev je, da se brezposelnost med invalidi ne zmanjšuje tako hitro kot brezposelnost med splošno populacijo, zato se delež brezposelnih invalidov skozi leta povečuje.

Naslednji cilj je bil prikazati stanje na področju vključevanja invalidov v šport in še posebej tudi vlogo, ki jo ima pri tem Zveza za šport invalidov Slovenije. Za lažje razumevanje pomena športa za invalide smo prikazali razvoj paralimpijskega gibanja po svetu in v

Sloveniji skozi čas. Ključna ugotovitev je, da ima šport invalidov bogato zgodovino, tako v svetovnem merilu kot tudi na področju Slovenije pa so bili potrebni posamezniki, polni entuziazma, da se je šport lahko razvijal. Zveza za šport invalidov Slovenije – Slovenski paralimpijski komite nam je posredovala podatke o sodelujočih na državnih prvenstvih za invalide, ki jih organizira (tu je potrebno upoštevati, da se mnogi invalidi udeležujejo državnih tekmovanj v več različnih športih), in podatke o sodelujočih na mednarodnih tekmovanjih. Ključna ugotovitev je, da navkljub vidnim uspehom slovenskih športnikov na uradnih dogodkih pod okriljem ZŠIS-SPK sodeluje izrazito majhen delež invalidov.

Pregled dosedanjih raziskav o učinkih, ki jih ima vključevanje invalidov v šport na njihov položaj na trgu dela in tudi nasploh na kakovost njihovega življenja, je potrdil pozitiven vpliv športa na zaposljivost invalidov ter na njihovo vključevanje v družbo nasploh. Višja zaposljivost športno aktivnih invalidov je predvsem posledica boljše socialne mreže takih invalidov, njihove večje samozavesti in motiviranosti ter boljšega fizičnega in mentalnega zdravja. Mogoče je zaslediti tudi raziskave dejavnikov zaposljivosti invalidov, med katerimi pa dejavnik udejstvovanja v športu sploh ni obravnavan, kar nakazuje, da je tovrstno področje v Sloveniji še precej neraziskano in podcenjeno. Pregled dosedanjih raziskav vendarle potrjuje našo raziskovalno tezo, da vključenost invalidov v športne aktivnosti pozitivno vpliva na njihovo zaposljivost.

Na podlagi lastne raziskave smo s pomočjo anketiranja invalidov ugotovili, kakšno je njihovo mnenje o povezavi med vključenostjo v (profesionalni) šport in možnostmi za zaposlitev. Večina vprašanih potrjuje strinjanje glede pozitivnih učinkov vključevanja v šport na različne vidike življenja in tudi na trg dela. Rezultati ankete nakazujejo veljavnost naše teze o pozitivnem vplivu vključenosti invalidov v športne aktivnosti.

6 Sklep

Z raziskavo že obstoječih študij, anketo med invalidi in intervjujem s kadrovnico smo potrdili hipotezo, da vključevanje invalidov v športne aktivnosti pozitivno vpliva na njihove zaposlitvene možnosti.

Glede na to, da so dosedanje raziskave, ki dokazujejo, da je šport pozitiven dejavnik življenja in zaposljivosti invalidov, izvedene predvsem s strani tujih raziskovalcev, slovenske pa vključevanje v šport ne omenjajo kot enega izmed dejavnikov zaposljivosti invalidov, lahko sklepamo, da to področje v Sloveniji še ni dobro raziskano. Iz izjave kadrovnice, da študijski kurikulum, po katerem se izobražujejo bodoči kadroviki, ne obravnava zaposlovanja invalidov, pa lahko tudi sklepamo, da gre za izrazito podcenjeno področje.

Dejstvo je, da je v Sloveniji okoli 170.000 invalidov, med katerimi si mnogi želijo delati in biti aktivni člani družbe, kar jim prinese tako finančno samostojnost kot tudi boljšo samopodobo in manjšo odvisnost od okolice. Glede na ugotovitve tega diplomskega dela in potrditev raziskovalne teze, da šport pozitivno vpliva na zaposljivost invalidov, predlagamo, da se to področje začne bolj intenzivno raziskovati in da tudi delodajalci začnejo upoštevati sodobne trende na področju kadrovanja in obravnavati vključenost iskalcev zaposlitve v športne aktivnosti kot pozitivno referenco pri sprejemanju svojih kadrovskih odločitev.

Reference

Braddock, David Lawrence; Bachelder Lynn. 1994. The Glass Ceiling and Persons with Disabilities. Pripravljeno za: The Glass Ceiling Commission, Federal Publications, Washington DC

Drobnič, Janez. 2002. Zaposlovanje invalidov. V Politika zaposlovanja, ur. Ivan Svetlik, Jože Glažar in Martina Trbanc, 435-474, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana

Erjavec, Klavdija. 2018. Organizacijski in finančni učinki absentizma v Slovenski filharmoniji, magistrsko delo, Ekonomska fakulteta, Ljubljana

Fatur-Videtič, Andrejka. 2003. Razvijanje možnosti za aktivno življenje in delo invalidov. Zaposlovanje invalidov – med politiko in prakso, ur. Cveto Uršič, 57-61. Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo, Zveza delovnih invalidov Slovenije, Ljubljana

Kalčič, Miran. 2005. Novi kvotni sistem zaposlovanja invalidov. HRM, Strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu 3, št. 8: 16-23.

Kos, Nina. 2009. Vzpodbujanje zaposlovanja invalidov – kvotni sistem. Časopis za pravna vprašanja, Pravna praksa 28, št. 37: 14-16.

Nielsen, Morten Birkeland, PhD; Emberland Jan Shahid, MSc; and Knardahl Stein, PhD. 2017, Workplace Bullying as a Predictor of Disability Retirement, A Prospective Registry Study of Norwegian Employees, J Occup Environ Med. 59, št. 7: 609-614.

Okoren Jože. 2020: Osebni arhivi, Trebnje

Sahlin, K. Barbara; Lexell, Jan. 2015. Impact of Organized Sports on Activity, Participation, and Quality of Life in People With Neurologic Disabilities, PM&R Journal of the American Academy of Physical Medicine and Rehabilitation; 10, št. 7: 1081-1088.

Shephard, R. J. 1991. Benefits of sport and physical activity for the disabled: implications for the individual and for society. Scand J Rehabil Med. 23, št. 2: 51-9.

Toman Mateja. 2016. Dejavniki zaposljivosti invalidov na odprtem trgu dela, magistrsko delo, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana

Wilhite, Barbara; Shank, John. 2009. In praise of sport: Promoting sport participation as a mechanism of health among persons with a disability. Disability and Health Journal 3, št. 2: 116-127.

ZŠIS-SPK. 2020. Število sodelujočih na državnih prvenstvih in mednarodnih tekmovanjih po letih. Arhiv, Ljubljana

Spletni viri

Akt o ustanovitvi Sklada Republike Slovenije za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov.

Ur. l. RS 30/2009. 2009. Najdeno na naslovu:

http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=AKT_347 (Skrajšani internetni naslov: www.pisrs.si). [Datum dostopa: 12. julij 2020]

International Paralympic Committee. 2020. History of Paralympic Movement, IPC

<https://www.paralympic.org/ipc/history>

Statistični urad Republike Slovenije. 2020a. Delovno aktivni invalidi (brez kmetov) v javnem in zasebnem sektorju po doseženi izobrazbi in spolu. (Online). 10. oktober 2020

<https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/0765502S.px/>

Statistični urad Republike Slovenije. 2020b. Delovno aktivni invalidi (brez kmetov) v javnem in zasebnem sektorju po petletnih starostnih skupinah in spolu. (Online). 10. oktober 2020

<https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/0765503S.px/>

Statistični urad Republike Slovenije. 2020c. Delovno aktivni invalidi (brez kmetov) po statističnih regijah delovnega mesta, statusu zaposlitve in spolu. (Online). 12. oktober 2020

<https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/0765504S.px/>

Statistični urad Republike Slovenije. 2020č. Delovno aktivni invalidi (brez kmetov) po občinah delovnega mesta in spolu. (Online). 12. oktober 2020

<https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/0765505S.px/>

Statistični urad Republike Slovenije. 2020d. Delovno aktivni invalidi (brez kmetov) po skupinah poklicev (SKP-08) in spolu. (Online). 12. oktober 2020

<https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/0765506S.px/>

Zakon o socialnem vključevanju invalidov. Uradni list RS, št. 30/18. ZSVI (2018).

Najdeno na naslovu: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7808>

(Skrajšani internetni naslov: www.pisrs.si). [Datum dostopa: 10. oktober 2020]

Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov. Uradni list RS 16/07.

ZZRZI. 2007. Najdeno na naslovu:

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3841> (Skrajšani internetni naslov: www.pisrs.si). [Datum dostopa: 12. avgust 2020]

Zavod za invalidsko in pokojninsko zavarovanje Slovenije. 2020. Uživalci pokojnin iz obveznega zavarovanja in uživalci 40 % starostne in 20 % predčasne pokojnine (Online). 5. oktober. 2020

https://www.zpiz.si/wps/portal/cognos/msp/upokojenci/prejemniki_pokojnin

Priloge

Priloga 1: Anketni vprašalnik

Vključenost invalidov v šport in učinki za njihov položaj na trgu dela v Sloveniji

Vprašalnik

Kratko ime ankete: Diplomaska

Število vprašanj: 17

Število spremenljivk: 14

Status: Aktivna od: 18. 01. 2020 Aktivna do: 18. 04. 2020

Avtor: dare.duric, 18. 01. 2020

Sem študent študijskega programa prve stopnje Poslovne vede na Fakulteti za pravo in poslovne vede. Pripravljam diplomsko nalogo z naslovom Vključenost invalidov v šport in učinki za njihov položaj na trgu dela v Sloveniji. Na vas se obračam s prošnjo za sodelovanje v anonimni anketi, ki bo del te diplomske naloge. Rezultati bodo uporabljeni le za namen izdelave diplomske naloge. Hvala za vaše sodelovanje.

Darko Đurić

Q1 - Demografski podatki

XSPOL - Spol:

Moški

Ženski

Q2 - Vaša starost: ____

Q3 - Vaš trenutni status:

zaposlen za določen čas

zaposlen za nedoločen čas

samozaposleni

- delam honorarno preko podjemne ali avtorske pogodbe
- delam preko študentskega servisa
- invalidsko upokojen
- nisem zaposlen
- drugo

Q4 - Vaša dosežena izobrazba:

- osnovnošolska izobrazba sli manj
- srednješolska izobrazba
- višja ali visokošolska izobrazba po starih ali novih bolonjskih programih
- magistrska izobrazba po starih ali novih bolonjskih programih ali več

Q5 - Vključenost v šport in njegovi učinki.

Q6 - Ali se ukvarjate s športom:

- ne
- rekreativno
- profesionalno (tekmovalno)

Q7 - Če se ukvarjate s športom, navedite športno panogo:

Q8 - Če se ukvarjate s športom, navedite približno, koliko let že: _____

Q9 - Označite stopnjo strinjanja z naslednjimi trditvami (obkrožite ustrezno številko).

Q10 - Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na moje zdravje (oz. če se ne ukvarjate s športom, menite, da bi vplivalo na vaše zdravje, če bi se ukvarjali).

1 2 3 4 5

Se sploh ne strinjam Popolnoma se strinjam

Q11 - Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na moje razpoloženje (oz. če se ne ukvarjate s športom, menite, da bi vplivalo na vaše razpoloženje, če bi se ukvarjali).

1 2 3 4 5

Se sploh ne strinjam Popolnoma se strinjam

Q12 - Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na moje družabno življenje (oz. če se ne ukvarjate s športom, menite, da bi vplivalo na vaše družabno življenje, če bi se ukvarjali).

1 2 3 4 5

Se sploh ne strinjam Popolnoma se strinjam

Q13 - Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na moje delovne navade in disciplino (oz. če se ne ukvarjate s športom, menite, da bi vplivalo na vaše delovne navade in disciplino, če bi se ukvarjali).

1 2 3 4 5

Se sploh ne strinjam Popolnoma se strinjam

Q14 - Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na mojo samostojnost (oz. če se ne ukvarjate s športom, menite, da bi vplivalo na vašo samostojnost, če bi se ukvarjali).

1 2 3 4 5

Se sploh ne strinjam Popolnoma se strinjam

Q15 - Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na mojo samopodobo (oz. če se ne ukvarjate s športom, menite, da bi vplivalo na vašo samopodobo, če bi se ukvarjali).

1 2 3 4 5

Se sploh ne strinjam Popolnoma se strinjam

Q16 - Ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na moje zaposlitvene možnosti (oz. če se ne ukvarjate s športom, menite, da bi vplivalo na vaše zaposlitvene možnosti, če bi se ukvarjali)

	1	2	3	4	5	
Se sploh ne strinjam	☐	☐	☐	☐	☐	Popolnoma se strinjam

Priloga 2: Intervju s kadrovnico izbranega podjetja

Da bi dodatno osvetlili in bolje razumeli položaj invalidov na trgu dela ter vpliv udejstvovanja v športu na zaposljivost, je bil opravljen intervju s kadrovnico, ki je iz lastne izkušnje osvetlila nekaj vidikov zaposlovanja invalidov in svoj pogled na šport kot na dejavnik uspešnega konkuriranja invalidov na trgu dela.

1. Pozdravljeni, ga. Nina, naj se vam najprej zahvalim za sprejetje povabila na intervju. V nadaljevanju vas kot osebo iz stroke, ki je neposredno povezana s tematiko moje diplomske naloge in njenih tez, naprošam, da se na kratko predstavite, nato pa nadaljujete z vprašanji.

Najprej lepo pozdravljeni, g. Đurić, v veselje in čast mi je sedeti nasproti tako ambiciozne, osredotočene, uspešne, a hkrati prizemljene osebe, ki je ne glede na časti in hvale vredne uspehe izredno prijeten sogovornik in velik vzor vsem nam.

Kot sem seznanjena, je vaša tematika diplomske naloge integracija v trg delovne sile ter zaposlovanje športno aktivnih invalidov. Ob predstavi ciljev in hipotez naloge sem bila prijetno presenečena nad konkretno in korektno zastavljeno nalogo ob tako pereči, a hkrati občutljivi temi. V nadaljevanju bova zagotovo lahko izmenjala izkustva kadrovnika rektorja, ki zaposluje osebe s statusi invalidov, in uspešnega športno aktivnega posameznika, zvezdo, ki se tudi v sklopu študijskih obveznosti bori za druge.

Sem kadrovnica, delujem v velikem trgovinskem podjetju, katerega imena zavoljo prošnje organizacije ne bom razkrila. Svojo poslovno pot v kadrovske službi sem pričela pet let nazaj, predtem pa sem bila ažurirana kot asistentka direktorja v manjšem telekomunikacijskem podjetju, kjer sem se prvič srečala z dopisom iz JPI-ja (Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad RS) in se tako poglobila v tematiko s pomočjo vključitve ZZRSI (Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov) do te mere, da danes lahko na podlagi znanj in izkustev sodelujem v intervjujih, kot je današnji, in tako s skupnimi močmi lahko osvetlimo problematiko na takšen način, da vse delovne organizacije še bolj stimuliramo za zaposlovanje oseb s takšnimi in drugačnimi zadržki (nosilci/nosilke in upravičenci/upravičenke statusa invalida).

2. Iskrena hvala za tako prijazne besede v uvodu. Res je, tema moje diplomske naloge in današnjega intervjuja je zaposlovanje invalidov, s poudarkom na prednosti športne vključenosti in aktivnosti kot dodane vrednosti pri sklenitvi delovnega razmerja z osebo z invalidskim statusom. Ali nam lahko zaupate, čemu ste se odločili za delo v kadrovanju ter kaj dejansko zajema to delo in kako poteka zaposlovanje osebe z invalidskim statusom?

V veselje mi je. Seveda! Moja karierna pot se je sicer pričela v manjšem telekomunikacijskem podjetju, kjer sem kot asistentka direktorja opravljala več funkcij, ena od mnogih je bila kadrovanje. Vsa vhodna pošta je ves čas pristala v mojih rokah. Spomnim se dne, ko sem prejela dopis od JPI-ja in se začela poglobljati v tematiko. Bila sem še v študentskih letih, tako da se glede na splošni kurikulum študijskega programa é-tematike ne dotaknemo toliko, kot je kadroviku potrebno pri prestopu na delovno mesto. Direktor, ki je bil v resnici naša desna roka, mi je takrat razložil namen dopisa, skupaj pa sva potem sedla in vodila diskusijo, ali je kakšen način, da bi podjetje, ki se je ukvarjalo z izključnimi elektroinstalacijami (terenskim, fizičnim delom), zaposlilo osebo s statusom invalida. Dogovor je stekel v smeri, da bi za namene arhiviranja projektnih dokumentacij, katerih urejanje je konstantna potreba, najela osebo s statusom invalidnosti. In sva. Vesela sem, da so moji začetki kadrovanja vzkli iz podjetja, ki v odnosu do oseb z različnimi zadržki ni negativno stigmativno, ne kreira predsodkov in ne tretira negativno statusov.

Svojo pot sem potem nadaljevala v podjetjih, ki so me pozitivno presenečala s svojimi programi za zaposlovanje invalidov in dejansko realizacije kvote zaposlovanja, ki jo država predpiše glede na branžo in število zaposlenih.

Moje delo na izključno kadrovskega področju počasi slavi 5. obletnico in v meni vzbuja občutek osebne izpopolnenosti, saj sem na poziciji zmožnosti pomagati drugim. Omogočati drugim priložnosti (novo delovno razmerje) in možnosti (napredovanja, širjenja palete kompetenc) je nekaj, kar mi zjutraj, navkljub védenju, da me čaka več kot naporen dan, nariše nasmeh na obraz in drži nad gladino kadrovskega sindroma 1001 mikro- in makroopravila.

Delo kadrovika ima široke parametre zajema delovnih nalog: od zaposlovanja, vnosa in vodenja evidenc, delovanja skladno z državno delovno-pravno zakonodajo, politiko podjetja, sindikalnimi skupinami ter v interesu zaposlenega. Poleg teh orisov je posamezni

kadrovik odgovoren za transparentna delovanja, mediacije v primerih sporov, izničenje potenciala za mobing, obračun plač, upoštevanje sistemizacije itd.

Zaposlovanje invalidov pa s kadrovskega vidika poteka tako, da se za prosto delovno mesto preuči možnost zaposlitve osebe s statusom invalida – torej preveri sistemizacijo delovnega mesta in poskusi projicirati idejo, kako bi določene delovne naloge opravljala oseba z določenimi zadržki. Če je slednje mogoče, se sistemizirano delovno mesto prilagodi tudi v pisni obliki za omenjeni primer. Največkrat se podjetja odločajo za zaposlovanje s pomočjo Zavodov RS za zaposlovanje, ki imajo v svoji evidenci aktivne in pasivne iskalce zaposlitve z določenimi "drugačnimi lastnostmi". V sodelovanju z zavodom delodajalec pridobi bazo kandidatov, ustreznih glede na podane kriterije, kadroviki-rekrutorji, katerih domena je iskanje potenciala in ne povodov negativne diskriminacije, preverijo življenjepise in na razgovor povabijo selekcijo potencialnih kandidatov. Razgovor poteka običajno na sedežu podjetja, intervju sestoji iz uvodnega dela, kjer se predstavita obe strani (kandidat in rekrutor v imenu delodajalca), sledi izmenjava vprašanj, obrazložitev delovnih nalog, pričakovanj ene in druge strani. Glede na to, da je zdravstveno stanje vsakogar izredno intimna zadeva, o razlogih upravičenosti do statusa invalida kandidata raje ne sprašujemo. Vprašanje, ki je obema stranema prijetno, temelji bolj na ideji, da kandidat ob seznanitvi z delovnimi nalogami sam izjavi, ali mu tovrstna opravila ustrezajo ali ne. Predvideva se, da ustrežanju določene delovne naloge kandidata na razgovoru v največji meri pogojuje zmožnost opravljanje dela.

Če se za kandidata odločimo, ga povabimo na predstavitve pogodbe o zaposlitvi za odprto delovno mesto s prilagojenimi delovnimi nalogami (prilagodimo tudi sistemizacijo). Kandidat mora posedovati elemente za sklenitev delovnega razmerja, eden od teh pa je veljavna odločba o upravičenosti do statusa invalida s pripisom kategorije (ZPIZ). Ko je "onboarding" zaključen, posameznika uvedemo na delovno mesto in mu omogočimo varno, sprejemajoče ter prijetno delovno okolje.

3. Najlepša hvala za izčrpen odgovor. Kakšni pa so po vašem mnenju motivi za zaposlovanje invalidov v dandanašnjih podjetjih ob tako hitrem tempu življenja?

Ni za kaj. Pa nadaljujmo: motivi za zaposlovanje invalidov na prosta delovna mesta brez ozira na hierarhično lestvico so ne glede na svojo primarno organizacijsko usmerjenost in družbe visokega konteksta še vedno izredno usmerjeni k posamezniku. Motivacija za zaposlovanje invalidov se razvija iz želje po družbi brez predsodkov in s polno enakostjo,

ki omogoča vsem enake priložnosti. Zmožnosti res nimamo vsi enakih, vendar to ne sme biti temelj posredne ali neposredne diskriminacije. Ne glede na zmožnosti naj se vsem ponudi enake možnosti.

Hiperprodukcija in hiperatrakcija poslovnih sfer, tempov in splošnih poslovnih idej je res vse bolj hipna in kratko trajajoča, vendar je investicija v pravega zaposlenega najbolj varna stava v poslovnem življenju. Dober zaposleni, ki rad dela, vlaga v svoje delo, se na delovnem mestu dobro počuti, širi pozitivno klimo in je splošno zadovoljen, je vreden vlaganj. V iskanju dobrega zaposlenca se kadroviki radi potrudimo in najdemo osebo, ki bo zadostila kriteriju zadovoljnega in kompetentnega zaposlenega, in za nas status invalida ni predsodek.

Poleg preprečevanja kakršnega koli izoliranja in diskriminacije je eden izmed motivov zaposlovanja invalidov tudi možnost poklicne rehabilitacije, ki omogoča osebi izpostavljanje potencialov in širjenje novih znanj ter ji pomaga pri kotiranju na razpisih. V trg delovne sile se sicer vključujejo invalidi z II. in III. kategorijo invalidnosti, ki na podlagi zakona, ki ureja tovrstno tematiko, pridobijo pravice do dela s polnim delovnim časom z omejitvami (s pravico nadomestila za invalidnost) ali pa s skrajšanim delovnim časom (s pravico do delnega nadomestila) in, kot omenjeno, poklicne rehabilitacije. Pravice, ki jih uživajo osebe s takšno ali drugačno zadržanostjo, so natanko definirane in jih kadrovik kot strokovnjak mora poznati. Delovna mesta so odprta za vse ne glede na dane "okolščine".

Z veseljem ugotavljam, da je v delovne procese vključenih vse več oseb, ki sicer imajo odločbo o invalidnosti, a svoje delo opravljajo s veliko srčnostjo in strokovnostjo, ki sta nezamenljivi in nosita ključno vrednost.

4. Res je, invalidi so osebe, ki si zaslužijo enakopravnost na delovnem mestu, v zdravstvu, v športu in drugod. Ali bi, glede na podana mnenja, potrdili, da je podjetje/delodajalec dosti bolj naklonjen sklenitvi delovnega razmerja z invalidom, ki je nekdanji profesionalni športnik/aktivno vključen v šport?

Opažam, da je še vedno nekaj podjetij, ki se držijo stalnice in niso toliko fleksibilna v zaposlovalnih vodah, vendar pa je k sreči velika večina poslovnih združb, s katerimi si delimo nazore. Zagotovo je informacija o športni aktivnosti invalida pozitiven efekt na razgovoru, saj s športom, kakor vsi vemo, pride ogromno samodiscipline, odrekanj, razvijanja komunikacijskih veščin s pogajanjem, urjenja koncentracije in pa tudi občutka timske kohezije.

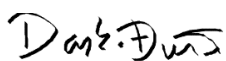
Najlepša hvala za odgovore. Prav tako sem vam zahvaljujem za odziv na povabilo in udeležbo na intervjuju.

Ni za kaj, g. Darko, upam, da sem uspela z odgovori podati dovolj informacij vsem tistim, ki bi zaradi česar koli kolebali v življenju, posebno na poslovni poti. Prostora pod poslovnim soncem je za vse nas dovolj. Vam in vašim sledilcem želim ogromno poguma in uspeha na nadaljnji poti.

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisani Darko Đurić, rojen 11. 9. 1989 v kraju Maribor, izjavljam, da sem avtor diplomskega dela z naslovom Vključenost invalidov v šport in učinki za njihov položaj na trgu dela v Sloveniji.

V Ljubljani, 26. 3. 2021

..... (lastnoročni podpis)

Povzetek in ključne besede

Avtor je v diplomskem delu s pomočjo statističnih podatkov o delovni aktivnosti invalidov na trgu dela, pregledu zakonskih aktov, kot sta Zakon o socialnem vključevanju invalidov in Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, ki sta temeljna akta za področje zaposlovanja invalidov, ocenil trenutni položaj invalidov na trgu dela v Sloveniji. Raziskal je tudi že obstoječe študije, ki obravnavajo in dokazujejo povezavo med vključenostjo v športne aktivnosti in kvaliteto življenja invalidov. Mednarodne raziskave se s tem že ukvarjajo, medtem ko je v Sloveniji to področje še neraziskano in podcenjeno. Avtor je opravil tudi intervju s kadrovnico, ki ima izkušnje z zaposlovanjem invalidov, zato je lahko iz prakse opisala postopke, prednosti in slabosti, pasti ter priložnosti. Za lažje razumevanje, kako se invalidi lahko športno udeležujejo, pa je predstavil razvoj paralimpijskega gibanja v svetovnem merilu kot tudi na področju Slovenije. S pomočjo javno dostopnih podatkov je prikazal, koliko je v praksi športno aktivnih invalidov v Sloveniji. Jedro dela pa je bila avtorjeva lastna raziskava. S pomočjo lastne ankete je med invalidi preverjal njihova mnenja o športu kot pozitivnem dejavniku zaposljivosti. Z diplomskim delom je avtor preverjal tezo, da šport pozitivno vpliva na zaposljivost invalidov, kar je s pomočjo že obstoječih ter lastne izvirne raziskave uspel dokazati.

Ključne besede: invalidi, šport, zaposljivost, trg dela, raziskave, pozitivni vplivi, položaj

Summary and keywords

Inclusion of persons with disabilities in sport and effects on their position on the labour market in Slovenia

In his thesis, the author with help of statistical data evaluated the current situation of persons with disabilities on the labour market, the examination of legal acts such as the Social Integration of Persons with Disabilities Act and the Employment rehabilitation and Employment of People with Disabilities, which are fundamental in the field of employment of People with disabilities. He has also done a research existing studies that address and demonstrate the link between inclusion in sports activities and the quality of life of people with disabilities. International research is dealing with this, while in Slovenia this area is still unexplored and belittled. The author also interviewed a staff member with experience in the employment of people with disabilities, so she could describe in practice procedures, advantages, and disadvantages, traps, and opportunities. For better understanding how people with disabilities can engage in sports, he presented the development of the Paralympian movement on a global scale as well as in Slovenia. Using publicly available data, he indicated how many people with disabilities engage in sports activities in Slovenia. In the heart of the work was the author's research. He used his poll to test their thinking about the sport as a positive factor in employability among people with disabilities. Through his thesis, the author demonstrated the thesis that sport has a positive impact on the employability of people with disabilities, which he has been able to demonstrate through already existing and his research.

Keywords: disability, sport, employability, labour market, research, positive impacts, situation